

Afgørelser – Reg. nr.: 05182.00

Fredningen vedrører: Store Vildmose

Domme

Taksationskommissionen

Naturklagenævnet

Overfredningsnævnet 17-05-1973, 06-10-1969

Fredningsnævnet 07-08-1970, 30-08-1969

Kendelser

Deklarationer

OVERFREDNINGSNÆVNET>

U D S K R I F T

17/5-1973

af

OVERFREDNINGSNÆVNETS KENDELSESPROTOKOL

=====

År 1973, den 17. maj , afsagde Overfredningsnævnet følgende

k e n d e l s e

i sag nr. 2041/70 om

- A) Fredning af dele af St. Vildmose og
- B) Tørveskærsrettigheder i St. Vildmose.

Fredningsnævnet for Nordjyllands amts sydlige fredningskreds har

- A) den 7/8 1970 afsagt kendelse om fredning af dele af St. Vildmose og
- B) den 3/1 1972 om tørveskærsrettigheder i St. Vildmose (nf. pag.22).

I disse kendelser hedder det:

A) Fredning af dele af St. Vildmose:

Ved kendelse af 8. oktober 1940, lyst den 26.s.m. har Overfredningsnævnet fredet et areal af matr.nr. 5 a Aaby by og sogn (Aaby Bjerg), hvilket areal ligger øst for og i kort afstand fra Lergravvej, der fra Aabybro går i nordøstlig retning op i den centrale del af den nu i det væsentlige opdyrkede Store Vildmose. Rester af denne mose findes på matr.nr. 1 bl Vildmosen, Aaby sogn, der for så vidt angår den nordvestlige del grænser umiddelbart op til det fredede areal og Lergravvej. Denne del af Vildmosen betegnes i det efterfølgende som område I. Ca. 1 km nord for Aaby Bjerg og vest for Lergravvej findes en anden rest af Vildmosen, matr.nr. 1 a og 1 c ligeledes Vildmosen, Aaby sogn, hvilke to ejendomme betegnes som område II.

I begyndelsen af maj 1969 blev Fredningsnævnet for Aalborg Amtsrådskreds (gl.Aalborg Amtsrådskreds) opmærksom på, at der indenfor område I, og umiddelbart nord for Aaby Bjerg, fandt en opfræsning sted tilsyneladende med produktion af tørvesmuld for øje. Den 13.s.m. afsagde nævnet i medfør af § 9, stk. 2, i den dagældende Naturfredningslov kendelse om, at det pågældende afskrælningsarbejde burde stilles i

bero. Bekendtgørelse herom blev indrykket i Statstidende for den 17. s.m. Det var fejlagtigt oplyst, at sagen angik matr. nr. 1^l og 5^e Vildmosen, Aaby sogn. Den 16.s.m. afholdt nævnet møde på Tylstrup Kro, hvor det rette matrikulære forhold blev oplyst, nemlig matr. nr. 1^{bl} sst., der ifølge tingbogen tilhører styrmand Ove Albret Skeel, Birkelse, ved skøde lyst den 17. august 1967 og senere. Nævnet havde straks, men forgæves søgt at lade kendelsen forkynde for ejeren på dennes bopæl, men dennes fader oplyste over for stævningsmanden, at sønnen netop var på vej til Grønland, og at den del af arealet, hvor afskrælningen var påbegyndt, var udlejet til gårdejer Poul Kauffmann Sørensen, Tylstrup. Denne var under mødet (den 16. maj) repræsenteret af landsretssagfører Sv. Sanvig, Brønderslev, der mødte ved advokat Ove Petersen, som protesterede mod den iværksatte standsning af arbejdet og forbeholdt sig at fremsætte erstatningskrav. Lejekontrakt af 21. april s.å. blev forevist. Det fremgik heraf, at Kauffmann Sørensen, i det følgende kaldet Kauffmann, havde lejet et areal på ca. 15 td. land. Af lejekontrakten skal citeres følgende:

"-----

§ 1.

Arealet udgår i nord fra Lergravvejen og følger parcellens nordøstre skel således, at den lejede parcells sydøstre begrænsning skal være parallel med Lergravvejen.---"

§ 2.

"--- Lejemålet begynder 1. maj 1969 og vedvarer til 1. maj 1974, til hvilket tidspunkt det bortfaldet uden opsigelse.

§ 3.

"Det lejede areal må af brugeren alene benyttes til afgravning af tørvesmuld og kun således, at afgravningen sker i rektangulære stykker, jævnt og i samme dybde."

§ 4.

"Det lejede areal afleveres ved brugsforholdets ophør i planeret stand for så vidt angår de afgravede stykker. De således planerede arealer skal i sydøstlig retning udføres parallelt med Lergravvejen.---"

"___

§ 8.

Den årlige afgift andrager kr. 6.000,00, hvilken leje erlægges på landsretssagfører Knud Kochs kontor i Aalborg. Lejen for brugsåret 1. maj 1969 til 1. maj 1970 erlægges med halvdelen kr. 3.000,00 ved kontraktens underskrift og anden halvdel 1. oktober 1969. Derefter erlægges lejen helårsvis forud med kr. 6.000,00 hver 1. maj, første gang den 1. maj 1970.---"

Det blev aftalt på mødet den 16. maj, at Kauffmann snarest skulle tilsende Fredningsnævnet en opstilling over sit erstatningskrav.

Nævnet, der allerede den 14. maj havde underrettet Danmarks Naturfredningsforening om sagen, modtog ved skrivelse af den 30. s.m. meddelelse om, at foreningen agtede at rejse fredningssag inden udgangen af august måned.

Ved skrivelse af 11. juni fremsendte landsretssagfører Sanvig den aftalte opgørelse. Skrivelsen var sålydende:

Gårdejer P. Kauffmann har som bekendt investeret et betragteligt beløb til forberedelse af spagnumproduktion og selv om fredningssagen skulle falde væk, vil han ikke i år have nogen mulighed for at begynde produktionen og dermed begrænse sit tab. Ud over indtægtstabet drejer det sig om følgende positive udgifter:

Lejeafgift samt omkostninger ved lejekontrakt	3.260,00 kr.
Oprettelse af kassekredit og ejerpantebrev	1.081,00 -
Ombygning af traktor	1.932,75 -
Leje og transport af bulldozer	8.010,00 -
Traktorfører, løn	2.068,30 -
Statens Jordlovsudvalg, fræsning og rydning	1.232,00 -
Jydsk Laboratorium, undersøgelser	<u>123,75 -</u>
	17.707,80 kr.
	=====

Da min klient er kommet i en vanskelig økonomisk situation som følge af det skete, skal jeg meget henstille, at der allerede nu ydes ham størst mulig udbetaling som a'conto-erstatning.

I skrivelse af 3. juli erindrede landsretssagføreren om udbetaling af denne erstatning. Nævnet havde i den anledning den 10.s.m. en telefonsamtale med landsretssagføreren, hvor det blev aftalt, at nævnet burde have en nærmere dokumentation, og ved skrivelse af 23.s.m. mindede nævnet landsretssagføreren herom. Ved skrivelse af 25.s.m. modtog nævnet dokumentation for en del af posterne. Den 30. august afsagde nævnet kendelse om, at der tillægges Kauffmann en erstatning på 9.500 kr. Spørgsmålet om restbeløbet af det påståede krav ville der senere blive taget stilling til.

Den 6. oktober s.å. stadfæstede Overfredningsnævnet Amtsfredningsnævnets lignenævnte kendelse, og ved skrivelse af 7.s.m. gav Overfredningsnævnet Aalborg Amtsstue udbetalingsordre. (Med et rentetillæg her af indtil 1. oktober 1969.)

Ved skrivelse af 27. august s.å. fremsatte Danmarks Naturfredningsforening begæring om fredning af de ovenfor omtalte områder I og II, jvf. vedhæftede kort. Område I opgives at være af 279,27 ha, og område

III af 141,66 ha. (Nemlig matr. nr. 1^a af 1329813 m² og matr. nr. 1^c af 86800 m².) Af fredningsbegæringen skal citeres følgende:

"-----De omhandlede områder er de sidste nogenlunde uberørte rester af den oprindelig ca. 6750 ha. store højnose St.Vildmose, der i indeværende århundrede næsten fuldstændigt er opdyrket eller afgravet til tørveproduktion. Arealerne, der foreslås fredet, rummer den karakteristiske højnosevegetation, der er betinget af, at mosen udelukkende ernæres af mineralfattigt regnvand. Det er derfor en ganske speciel artsfattig vegetation, der forekommer på højnosefladen med en overvejende dominans af tørvemosarter, dværgbuske som klokkelyg og hedelyng og forskellige halvgræs-arter. Selve højnosefladen er fuldstændig træfri, medens randarealerne, hvor terrænet er forstyrret ved tørveggravning, er forsynet med en ganske tæt bræmme af buskads overvejende bestående af pil og birk, samt visse steder hvidgran. Med hensyn til en mere detaljeret omtale af vegetationen henvises til udtalelse fra Landbohøjskolens botaniske institut (bilag 2). Foruden at være interessant i botanisk-floristisk henseende rummer højmoserne materiale af den allerstørste betydning for en række videnskabsgrene, der i disse år er i rig udvikling, det gælder fagdiscipliner som klimahistorie, kosmisk meteorologi, kosmisk fysik og jordbundslære. I løbet af indeværende århundrede er mange højmoser i Nordvest-Europa forsvundet, og levende højnoseflader er idag en stor sjældenhed. Det må derfor, ud fra undervisnings- og forskningsmæssige synspunkter, tillægges den allerstørste betydning at de sidste søges sikret gennem fredning. Der nedlægges følgende fredningspåstand:

1. Bebyggelse skal ikke være tilladt.
2. Opstilling af skure, boder, master, pæle, transformatorstationer el. andre skæmmende indretninger må ikke finde sted.
3. Arealerne må ikke benyttes til camping.
4. Bilophugningspladser må ikke etableres.
5. Arealerne må ikke benyttes til henkastning af affald.
6. Motorbaner eller flyvepladser må ikke anlægges.
7. Boplantning med busk- og trævegetation må ikke finde sted.
8. Eksisterende hvidgranplantninger må ikke fornyes.
9. Afvandinger må ikke foretages.
10. Terrænformerne må ikke ændres ved afgravning eller opfyldning.
11. Arealerne må ikke yderligere opdyrkes.
12. Der må ikke indenfor de fredede områder anvendes kemikalier til ukrudts- eller skadedyrsbekæmpelse.
13. Fredningen skal ikke være til hinder for, at de påtaleberettigede, uden bekosning for ejerne, foranlediger, at en ønsket naturtilstand

opretholdes.

14. Påtaleret tillægges fredningsnævnet for Aalborg gl. antsrådsreds, fredningsplanudvalget for Aalborg og Viborg anter, Naturfredningsrådet og Danmarks Naturfredningsforening.---"

Bekendtgørelse om den fremsatte begæring blev i overensstemmelse med § 10 i den dagældende Naturfredningslov indrykket bl.a. i Statstidende for den 3. og 10. september 1969, ligesom de i ejendommen interesserede blev underrettet herom ved tilsendelse af fredningsbegæringen med vedhæftet kort og om møde den 18.s.m. De pågældende ejendomme er herefter følgende:

Sag 1. Matr. nr. 1^{bl} Vildmosen, Aaby sogn.

Om ejerforhold jvf. foran i indledningen (Styrmænd Ove Albret Skeel, Birkelse).

Den 18. november 1921, 11. august 1922 og senere er lyst servitut om jagtret, tørveskærsret m.v.

Den 5. februar 1969 var lyst byudviklingsplan-yderzone.

Sag 2. Matr. nr. 1^a Vildmosen, Aaby sogn.

Godsejer Erik Ludvig Skeel, Gl. Toftegaard.

Skøde lyst den 11. september 1967.

Tilsvarende servitut om jagtret, tørveskær og byudviklingsplan som vedrørende matr. nr. 1^{bl}.

Matr. nr. 1^c samme ejer som matr. nr. 1^a, ifølge skøde lyst den 11. september 1967.

Den 5. februar 1969 lyst byudviklingsplan-yderzone.

De eventuelt berettigede ifølge nævnte servitut om tørveskærsret har bl.a. ved bekendtgørelse i Statstidende for den 24. juli 1970 været opfordret til at varetage deres interesse og dokumentere deres ret inden den 7. august 1970. Ingen har meldt sig.

Til mødet den 18. september var indvarslet foruden ejerne, pantheverne og gårdejer Kauffmann tillige Danmarks Naturfredningsforening, Danmarks Geologiske Undersøgelser, Naturfredningsrådet, Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, Fredningsplanudvalget, Aalborg Antsråd og Sognerådet i Aabybro.

På mødet blev fredningsbegæringen gennengået. Godsejer Erik Skeel henledte opmærksomheden på en påtænkt afvanding af arealerne, der støder op til område II, igennem hvilket der agtes ført en afvandingskanal.

For ejerne mødte godsinspektør, landsretssagfører Koch, Nr. Sundby ved advokat Rønnov Jessen, der protesterede mod fredningen og begærede sagen udsat for at formulere erstatningspåstand og begrunde denne, i hvilken anledning han agtede at optage forhandling bl.a. med Naturfred

ningsrådet, Kulturministeriet m.fl. Advokaten henviste iøvrigt til, at arealerne ikke kunne have større fredningsmæssig værdi, eftersom de ikke var markeret på det kort, som Naturfredningsrådet for nylig havde frenstillet over fredningsværdige områder.

Umiddelbart efter mødet og flere gange senere har nævnets medlemmer, samlet eller enkeltvis, besøgt de store arealer. I nærheden af Aaby Bjerg (også kaldet Nørbjerg) og den sydlige del af område II ses, at ældre tørvegravning er foretaget med det resultat, at træ- og buskbevoksning, der øjensynlig ikke kan trives på den uberørte mosegrund, har fundet indpas.

Til sagen er produceret en række erklæringer.

Danmarks Geologiske Undersøgelser har i erklæring af 11. juni 1969 udtalt: "Højmoser med levende, uforstyrret overflade er af overordentlig stor betydning for en række videnskaber. For økologien og vegetationshistorien er højmoser et klassisk studieobjekt, som i de sidste årtier har fået fornyet aktualitet. Næringskredsløbet i en højmose er overordentlig særpræget, idet al næring tilføres gennem atmosfæren. Dette rejser en række interessante problemer, som langt fra er løste. Dertil kommer, at højmoser i disse år er blevet et forskningsobjekt af helt uoverskuelig rækkevidde for undersøgelser indenfor områder som klimahistorie, kosmisk meteorologi, kosmisk fysik og geofysiske og geo-kemiske metoder. Man står indenfor disse felter ved begyndelsen af en rig udvikling. Sæntidig med at højmoser har fået en så overordentlig stor videnskabelig betydning, er der sket det ulykkelige, at højmoser i det nordvestlige Europa forsvinder med en foruroligende hast. Man må forudse, at man i lande som Danmark, Vesttyskland o.a. i løbet af ganske kort tid ikke har en eneste videnskabelig anvendelig urørt højmose tilbage. Det må stå helt klart, at det er en videnskabelig og national forpligtelse så hurtigt som muligt at frede de sidste tilbageværende rester af levende højmose. Fra videnskabelig side må planen om en fredning af de sidste levende arealer af Store Vildmose anbefales på det mest indtrængende. Sign. Johs. Iversen, statsgeolog, dr. phil."

I tilslutning hertil har samme institution i erklæring af 19. januar 1970 udtalt: "St. Vildmosen i Vendsyssel har været et meget særpræget og af sin art enestående landskabslement i hele det danske land-skab. Den er opstået som følge af de specielle afspærrings-, og dermed følgende afløbsforhold, der indtrådte efterhånden som kystlandet langs vestkysten opbyggedes. I det derved dannede flade bassin opvoksede gennem årtusinder den store vildmose, som med tiden udvikledes til Vendsyssels alt dominerende landskab, og som derfor også i meget høj grad kom til at præge udviklingen i denne landsdel, ikke blot naturhisto-

risk - f.eks. med hensyn til afvanding, vegetation m.v. - men også kulturhistorisk. Den effektive "kultivering" af vildmosen og herunder ikke mindst den kraftige afgravning af tørvemassen, har medført en total ændring, og det vil naturvidenskabeligt sige ødelæggelse, af det interessante og geologisk meget vigtige landskab. Det er derfor af største betydning, af såvel videnskabelige som pædagogiske grunde, at de endnu eksisterende rester af den fordums store vildnose sikres og bevares gennem fredning, så det fortsat selv i begrænsede områder kan være muligt at undersøge og demonstrere hele den udvikling - såvel klimatiske, vegetations- som landskabsmæssige - der førte til dannelsen af St. Vildnose. ---- Vi kan derfor fra geologisk side fuldtud anbefale og kraftig støtte den rejste fredning."

Botanisk Institut har ved skrivelse af 23. juni 1969 bl.a. erklæret:

"--- Ad I, det sydvestlige noseafsnit. Størsteparten af dette areal optages af en træ- og buskfri højnoseflade med en karakteristisk vekslen mellem højere, relativt tørre tuer og meget fugtige løvninger (de såkaldte høljer). Tuernes vegetation domineres næsten fuldstændigt af 1) Klokkelyng, (*Erica tetralix*) og 2) Tue-kæruld (*Eriophorum vaginatum*), yderligere forekom en del 3) Hedelyng, (*Calluna vulgaris*), 4) Tranebær (*Oxycoccus quadripetalus*) samt arter af 5) Tørvemos (*Sphagnum* spp) og 6) Rensdyrlav (*Cladonia* spp). De fugtige høljer er normalt enten fuldstændigt dækket af 7) Hvid Næbfro (*Rhynchospora alba*) eller også rummer de en blanding af Tørvemos (især *Sphagnum cuspidatum*), Hvid Næbfro (*Rhynchospora alba*), 8) Snælbladet Kæruld (*Eriophorum angustifolium*) samt 9) Tue-Kogleaks (*Trichophorum caespitosum*). I vestranden af området forekommer områder, hvori der tidligere er foregået tørvegravning. Gravene er nu under tilgroning især med Kæruld. Samtidig foregår der også en stærk tilgroning med Birk og Pil. Sydøst for det fredede Nørbjerg breder Bævreasp sig temmelig stærkt udover hedebladen. Ad II. Det nordvestlige noseafsnit. Sammenlignet med område I er denne højnoseflade væsentlig tørrere, hvilket bl.a. giver sig udtryk i, at de egentlige høljer næsten fuldstændig mangler, men vegetationen er stadigvæk af den udprægede næringsfattige type domineret af"---- herefter opregnes en væsentlig del af den ovenfor ved område I nævnte flora samt yderligere bl.a. rævling, rosmarinlyng og muldebær.

Erklæringen fortsætter: "De afgravede områder i den vestlige del af området minder mest om de afgravede dele i område I. I den sydlige del af området forekommer mindre partier med hvidgranbevoksninger. Sammenfattende kan siges, at man i de 2 omhandlede områder har en typisk udviklet højnose, altså en vegetationstype, der udelukkende fødes af

mineralfattigt regnvand. Disse arealer er kun forstyrret af tørvegravning eller afvanding i de perifere dele, resten er fuldt intakte. De 2 områder er de sidste levende rester af den tidligere meget store højnose Store Vildnose, af hvilken den øvrige del nu er under landbrugsmæssig drift eller anvendes som tørveskær. Ren højnosevegetation er i dag her i landet og flere andre steder i Nordvest-Europa en særdeles sjælden vegetationstype, og det må ud fra såvel undervisningsmæssige som videnskabelige synspunkter tillægges den allerstørste betydning, at man søger de få resterende områder sikret gennem fredning. En fredning af nosen bør indeholde bestemmelser mod afvanding, opdyrkning, tilplantning eller afgravning, ligesom enhver form for henkastning af affald må forbydes. sign. Jørgen Jensen, amanuensis, cand. mag."

Nævnet havde ved skrivelse af 20. oktober 1969 udbedt sig en udtalelse fra Naturfredningsrådet, der i sin svarskrivelse af 23. december 1969 udtalte følgende:

"--- Naturfredningsrådet nåede desværre ikke at besøge lokaliteten før snedækningen gjorde en besigtigelse omsonst. Da man antager at nævnet ønsker et svar snarest skal man ikke yderligere udsætte sagen i forventning om bedre vejr, men søge at besvare sådanne spørgsmål i nævnets og advokat Koch & Rønnow-Jessens skrivelse som kan besvares uden egentlig besigtigelse. Rådet må straks bemærke, at man ikke betvivler de faktiske oplysninger, der frengår af amanuensis Jørgen Jensens beskrivelse, og at man lægger stor vægt på den vurdering af områdets naturvidenskabelige værdi, som frengår af statsgeolog dr. phil. Johs. Iversens skrivelse. Der er således efter Naturfredningsrådets skøn på grundlag af ovennævnte skrivelser næppe tvivl om, at området er fredningsværdigt efter Naturfredningslovens paragraf 1 stk. 2. Nævnet har specielt bedt om Naturfredningsrådets vurdering af højnosepartiets holdbarhed i tilfælde af fredning. Et sådant spørgsmål kan efter sagens natur næppe besvares med absolut sikkerhed, men efter Naturfredningsrådets bedste skøn vil den væsentligste del af den resterende højnoseoverflade kunne holde sig på trods af afvandingen. En generel beskrivelse af højmosens natur kan f.eks. findes i "Danmarks Natur", Politikens forlag 1969, bind 5 pag. 473 ff. Kort refereret består en højnose af en svagt hvælvet flade. Randzonen ligger hele vejen rundt i et lave niveau end selve fladen. Der er en vist ret udbredt, men fejlagtig opfattelse at tørvemassen er i stand til at suge vand op fra undergrunden. I virkeligheden "lever" højmosen, og dermed dens vegetationsdække udelukkende af den nedbør der falder på den. De ekstremt næringsfattige forhold dette medfører er en af forudsætningerne for den meget spe-

cielle vegetation på højmosen, specielt forekomsten af de forskellige tørvemosarter. Tørvemoset kan som nævnt ikke suge grundvand op, men har en udpræget evne til at holde på vandet, således at skråningen i højmosens kant er temmelig stejl i forhold til den centrale flades hældning. Hvis man nu, som det er sket i St. Vildmose, bortgraver eller opdyrker en del af fladen, vil dette ikke direkte påvirke den resterende del. Visse ændringer vil der dog efterhånden ske, idet randzonen af den resterende del næppe vil kunne holde en så høj vandstand som tidligere. Den tørrer ud og tørvemassen svinder efterhånden. Dette svind vil dog kun fortsætte, indtil højmosens randzone har fundet en ny balance i forhold til hældningsvinklen. Der er efter Naturfredningsrådets skøn ingen grund til at antage, at denne zone hvor der sker en midlertidig nedbrydning vil blive særlig bred. Et andet forhold der sikkert frembyder en langt større fare for højmoservegetation er luftforureningen. Som nævnt ovenfor er alle højmosens planter indstillede på ekstremt næringsfattige forhold. Hvis der f.eks. ved kunstgødningsstøv eller på anden måde tilføres større mængder af næringsstoffer, vil det true en del af arterne og dermed hele samfundet. Denne fare truer dog enhver højmose. Med hensyn til nævnets sammenligning af St. Vildmose og Ll. Vildmose må det erkendes at sidstnævnte henligger i naturtilstand over et langt større område og at dens omgivelser i Tofte skov etc., også er af stor fredningsmæssig værdi. Den er derfor værdifuldere end resten af St. Vildmose. Imidlertid er de to mosers vegetation ingenlunde ens. De undersøgelser der er udført af prof. Knud Jessen på St. Vildmose, viser e.eks. at pors her er ret fremtrædende ude på mosens flade, hvilket ikke er tilfældet i Ll. Vildmose. Rådet må derfor konkludere, at en fredning af Ll. Vildmose med omgivelser i fremtiden vil være af den aller største betydning; den må vurderes som en af de vigtigste sager for Dansk Naturfredning i den nærmeste fremtid, men en sådan fredning - hvorom der i øjeblikket ikke engang er rejst nogen sag - kan ikke gøre fredningen af resten af St. Vildmose omsonst. Der er så få rester tilbage i Danmark af højmose, at det er af stor betydning for fremtidig mosforskning og økologisk forskning at der bevares flere områder. Vedrørende adv. Koch & Rønnow-Jessens henvisning til kortbilag m.v. i Naturfredningskommissionens betænkning skal kort anføres, at det beror på en misforståelse, at man kan slutte at der ikke udenfor de på kortet markerede områder kan findes naturvidenskabelige interesser---".

Specielt med henblik på det sidste har Københavns Universitet, Institut for Sporeplanter, København, i en skrivelse af 4. marts 1970, underskrevet af lektor Tyge Christensen, udtalt følgende:

"---Under den første behandling af sagen om fredning af en Vildmose-rest i Åby sogn skal - efter hvad jeg mundtligt har erfaret - en mod-stander af fredningen have erklæret, at arealet ikke kunne være af større fredningsmæssig værdi, siden det ikke var markeret på det kort over særlig fredningsværdige områder, som naturfredningsrådet nylig havde ladet fremstille. I den anledning kan jeg som hovedansvarlig for den botaniske del af den udførte kortlægning meddele, at lokaliteten er med: Der blev til brug for naturfredningskommissionen trykt to kort med botaniske oplysninger,---- Det ene bærer underskriften "Botaniske interesseområder, Tyge Christensen, januar 1967" ---. --- På dette kort er alle botanisk vigtigere områder medtaget uanset stør-re eller mindre arealmæssig udstrækning. ---- Det andet kort --- blev betegnet som en skitse-mæssig oversigt over egne, hvor muligheden for at tilvejebringe naturparker er til stede. ----Den beskedne rest, der er tilbage af den tidligere så udstrakte Store Vildnose, opfylder na-turligvis ikke de arealmæssige krav til et naturparkområde. Den er derfor ikke vist på det sidst omtalte kort. På det førstnævnte er den markeret."

Den 18. marts 1970 afholdtes nyt møde med de i ejendommene og i fredningssagen interesserede. Mødet sluttede med, at landsretssagfø-rer Koch for ejerne og landsretssagfører Sanvig for Kauffmann ville fremsende deres skriftligt formulerede erstatningspåstand, ligesom de videnskabelige institutioner ville fremsende supplerende erklæringer i anledning af det på mødet fremkomne.

I tilslutning hertil har Botanisk Institut i fortsættelse af sin ovenfor citerede skrivelse 23. juni 1969 afgivet erklæring af 23.marts 1970, underskrevet af magister Jørgen Jensen:

"---1) artssammensætningen i højmosen. Det blev på mødet anført, at Sol-dug-arterne skulle være forsvundet fra højmosefladerne. Det er rigtigt, at Soldug ikke er anført i min beskrivelse af arealerne fra 23. juni 1969. Dette er uden tvivl en forglemmelse, idet de fugtighedskrav som arterne stiller, fuldt kan tilgodeses i de områder, der er foreslået til fredning. Med hensyn til spørgsmålet om Muldebærs forekomst er det muligvis rigtigt, at der i øjeblikket findes en overvægt af hanplan-ter. Imidlertid kan en sådan bestand holde sig i en lang årrække og muligheden for tilførsel af frøplanter af hunlige individer med træk-fugle vil hele tiden være tilstede. Det blev ved mødet fremført, at de forskellige arter kan træffes andre steder i Jylland, specielt blev Pors fremhævet. Dette er rigtigt, men det der i nærværende sag har in-teresse, er i første række ikke de enkelte arter, men den helt spe-cielle artskombination de indgår i, og som hører hjemme i det særlige

milieu, der opretholdes, fordi der udelukkende tilføres vand og næring direkte gennem regnvandet, som falder på fladen, og som fastholdes i det stærkt porøse Tørvemos-lag. Det er meget væsentligt for forståelsen af de næringsforhold, der hersker i en højnose, at være klar over, at mosen ikke er istand til at trække vand op fra dybtliggende lag, der har forbindelse med den hævede stenalderhavbund. 2) tilgro-
ning med træarter. Det er helt tydeligt, at de steder, hvor træarter i øjeblikket kan trives godt og til en vis grad brede sig ind mod den centrale del af højnosefladen, er steder, hvor der er foretaget Gravning i tørvelaget, enten langs med afvandingskanaler, hvor man yderligere har foretaget en opkastning af mineraljorden på de tilgrænsende arealer, eller på steder i randzonen, hvor tørvegravning har medført oprodning i tørvemasserne med en forøget ilttilgang som følge, der bevirker en kraftig omsætning af det organiske stof i tørv, hvorved der frigøres øgede mængder af plantenæringsstoffer. På de store, centrale flader, som ikke er blevet mekanisk forstyrret, er højmosen træfri. 3) Dræningens indvirkning på de resterende højnosepartier. Det er min opfattelse, som støttes stærkt af hvad der kan iagttages på stedet, at virkningen af en afvandingskanal, hvorfra der ikke føres dræn ind i selve højnosefladen er yderst minimal, kun de yderste 30-40 meter vil blive direkte berørte heraf, man kan iagttage en vis sammensynkning og en vegetationsændring, der dog også til en vis grad skyldes, at tørvelagene er forstyrrede. Når det som anført af landsretssagfører Koch ikke lykkedes at holde nogle mindre nosearealer på statens arealer intakte, skyldes dette utvivlsomt, at områderne var for små, og at de lå helt omgivet af stærkt gennemdræned og opdyrkede områder, hvad de til fredning foreslåede arealer kun i mindre grad gør. 4). Prioritering af området. Der blev på mødet stillet spørgsmål, om det var muligt at prioritere områderne I og II i forhold til hinanden. Område I er det fugtigste af de 2 områder, medens II har et væsentligt tørrere præg med større mængder af hedelyng, men netop muligheden for ved siden af hinanden at kunne iagttage 2 forskellige stadier af en levende højnose, der stadigvæk varierer mellem fugtigere og tørrere stadier, gør det overnådigt vigtigt at begge arealer sikres, derfor vil det ikke være muligt at sætte det ene højere end det andet. Det bør yderligere fremhæves, at der er så få højnosearealer tilbage i Danmark og det øvrige Nordvesteuropa, at det såvel udfra nationale som internationale synspunkter er af allerstørste betydning at disse bevares. 5). Kanal gennem den nordlige del af område II. Det blev på mødet nævnt, at der var planer om at lægge en kanal gennem den nordlige del af område II. Noget sådant vil betyde

en alvorlig fare for den nuværende vegetation jvf. det under 2) og 3) nævnte, idet man dels vil få randzoner med sammensynkninger af tørvelagene 30-40 m ind fra hver side af kanalen og dels vil skabe mulighed for at der på begge sider af kanalen vil gro krat af forskellige træarter op og dermed øges risikoen for yderligere trævækst i arealet. Der må derfor tilstræbes at finde en anden linieføring for en eventuel aflastningskanal."

Lektor Simon Lægaard, Botanisk Institut, Aarhus Universitet har afgivet sålydende erklæring af 7. april 1970: " I tilknytning til nævnsmødet den 18.3.d.å. skal jeg efter aftale skriftligt uddybe mine svar på nogle af de spørgsmål, der blev rejst. Der blev under nævnsmødet berettiget lagt stor vægt på om højnoseoverfladen kan bevares i den oprindelige tilstand i tilfælde af fredning. Herunder rejstes især spørgsmålene: 1) Vil afvandingskanalerne omkring arealerne udtørre og derved ødelægge den? 2) Vil arealerne blive invaderet af træ- og buskarter? Med det forbehold, at jeg kun har iagttagelser fra den nordlige del af areal I og den sydlige (men ikke den ellersydligste) del af areal II, måtte jeg besvare begge spørgsmål benægtende, dog med mindre forbehold. Med hensyn til disse forbehold må det fremhæves at spørgsmålene drejer sig om et biologisk, stærkt dynamisk præget, system, hvis funktion er betinget af en lang række, kendte og ukendte faktorer. Spørgsmål der drejer sig om sådanne systemer kan meget sjældent besvares klart og entydigt. Der må næsten altid tages forbehold eller svares "efter bedste skøn". Når der således spørges om, der ikke kan ske opvækst af træer og buske på den uforstyrrede højnoseoverflade, kan det ikke afvises fuldstændigt, men det vil være få og spredte eksemplarer, der næppe vokser ud til fuld størrelse. Jeg må, trods indlæggene fra advokat Koch, fastholde at trævæksten i de områder, jeg har set, er nøje knyttet til partier af højmosen, der på en eller anden måde er forstyrret, det være ved tørvegravning, grøftegravning og spredning af opgravet materiale, eller blot ved kørsel eller anden overfladisk beskadigelse af noseoverfladen. Udenfor sådanne partier har jeg kun set få, små og spredte træer og buske. Jeg vil således ikke mene, at trævækst vil være nogen alvorlig trussel mod den intakte højnoseoverflade. Iøvrigt vil eventuelle træer kunne ryddes uden at dette indgreb vil mindske den videnskabelige værdi af fredningen. Med hensyn til faren for udtørring af højmosen på grund af de eksisterende skelgrøfter, mener jeg ikke en sådan fare eksisterer. Den nordlige del af areal I repræsenterer den fugtigste fase af en højmoses udviklingscyklus. Der er således her en regelmæssig vekslen mellem tuer og holjer. Disse holjer, med deres karakteristiske vegetation med bl.a. hvid

næbfro, findes næsten helt ud til skelbækken. Kun de yderste 10 m. eller visse steder 20-30 m. har et andet præg. Dette skyldes, efter mit bedste skøn, mere, at der her er spredt opgravet materiale fra grøften, end at der er sket en udtørring. Med hensyn til en eventuel begrænsning af fredningens omfang, og til en prioritering af arealerne i forbindelse hermed, turde jeg ikke tage stilling. Jeg vil dog fremhæve, at areal I og II repræsenterer to hovedfaser i en højmoses udvikling, med henholdsvis opbygning og degeneration. Det er forskningsmæssigt og pædagogisk meget værdifuldt at have disse to faser ved siden af hinanden."

Vendsyssel Historiske Museum, Hjørring, har ved dets leder, Palle Friis, den 22. april 1970 tilskrevet Danmarks Naturfredningsforening sålydende:

"---har jeg kontaktet stud. mag. Jens Henrik Bech, som gennem flere år har varetaget museets undersøgelsesvirksomhed i Store Vildmose. Jens Henrik Bech har udarbejdet vedlagte redegørelse, som jeg håber vil kunne bidrage til fredningens gennemførelse. Som nævnt i indledningen, er de arkæologiske fund fra selve områderne kun af ringe omfang, fordi arealerne ikke er blevet kultiverede, men talrige fund fra omkringliggende opdyrkede områder gør mig overbevist om, at man ved denne fredning sikrer en righoldig arkæologisk arbejdsmark med gunstige bevaringsforhold for vore efterkommere."

Den heri omtalte redegørelse (af 18. marts d.å.) fra stud. mag. Jens Henrik Bech er produceret til sagen, og uddyber det i museets skrivelse anførte. Den fremhæver navnlig, at de pågældende to områder overvejende sandsynligt, på baggrund af de ikke så få værdifulde arkæologiske fund i naboarealer, indeholder meget af interesse for viden-skeben.

Fredningsplanudvalget for Aalborg og Viborg Anter har ved skrivelse af 19. marts 1970 meddelt, at udvalget har vedtaget "at støtte den foreslåede fredning eventuelt også således, at den udvides ind i Hjørring Amt".

Statens Jordlovsudvalg, Tekniske kontor, Tønder, har ved skrivelse af 8. maj 1970, underskrevet af Th. Claudi West, tilskrevet Fredningsplanudvalget for Nordjyllands Amt sålydende:

"---må jeg meddele, at jeg desværre glente at bringe et helt andet spørgsmål på bane: Jordlovsudvalget har i samarbejde med hedeselskabet, Viborg, i længere tid arbejdet med en plan om, hvorledes der kan skaffes afløb til Rye å fra den midterste del af Store Vildmose syd for Blokhus - Tylstrup vejen. En af de løsninger, der arbejdes med, er opgravning af en ny kanal "Tofttegårdskanalen" direkte mod vest midt inel-

lem Ny Toftegaard og Gammel Toftegaard, jævnfør vedlagte kort. Nu oplyste godsejer Skeel os fornylig om, at der også i dette område er fredningsplaner undervejs, som kunne tænkes at ville søge at forhindre en sådan kanal. For nu ikke at spille flere kræfter på en opgave, der eventuelt kan forhindres gennemført, mener vi det rigtigst at gøre opmærksom på planen og beder om orientering om, hvorvidt vi ved en sådan løsning af afvandingsmulighederne vil komme på tværs af fredningsplanerne. Såfremt Fredningsplanudvalget vil og kan forhindre en sådan løsning, var det jo ønskeligt at få besked herom snarest muligt."

Denne skrivelse er af Fredningsplanudvalget oversendt til Fredningsnævnet ved skrivelse af 12.s.m.

Den 21.s.m. blev der i sagen, efter at nævnsmedlemmerne forinden samme dag havde besigtiget de til fredning foreslåede arealer, afholdt et møde på Aabybro kro, til hvilket møde var indvarslet og deltog de i fredningssagen implicerede. Sagen blev derpå optaget til kendelse, idet nævnet påny den 31. juli d.å. besigtigede område I og II.

Det skal her bemærkes under henvisning til § 69, stk. 1 i Naturfredningsloven, lov nr. 314 af 18. juni 1969, at nærværende sag, der er rejst før den 1. oktober s.å. behandles efter den dagældende lov, lov nr. 192 af 16. juni 1961, hvilket naturligvis ikke udelukker anvendelse af den seneste lovs bestemmelser på selve områderne, jvf. således nedenfor dens § 56 vedrørende offentlighedens adgang.

Nævnet finder, at de pågældende til fredning foreslåede arealer i høj grad er fredningstværdige, jvf. § 1, stk. 1, i loven af 1961, på grund af deres skønhed og fordi deres bevarelse af naturvidenskabelige og undervisningsmæssige grunde skønnes at være af væsentlig interesse, hvilket findes at være tilfældet i lige grad med hensyn til både område I og II. Matr. nr. 1^a, 1^c og 1^{bl} Vildmosen, Aaby sogn, og parceller herfra, der måtte være udstykket den 10. september 1969 og senere, vil være at frede i nedennævnte omfang, idet der med hensyn til grænserne for fredningen henvises til vedhæftede kort. Der vil herefter være at pålægge ejendommene følgende:

fredningsservitut:

1. Bebyggelse skal ikke være tilladt.
2. Opstilling af skure, boder, master, pæle, transformatorstationer eller andre skæmmende indretninger må ikke finde sted.
3. Arealerne må ikke benyttes til camping.
4. Bilophugningspladser må ikke etableres.
5. Arealerne må ikke benyttes til henkastning af affald.
6. Motorbaner eller flyvepladser må ikke anlægges.

7. Beplantning med busk- og trævegetation må ikke finde sted.
8. Eksisterende hvidgranplantninger må ikke fornyes.
9. Afvandinger må ikke foretages.
10. Terrænformerne må ikke ændres ved afgravning eller opfyldning.
11. Arealerne må ikke yderligere opdyrkes.
12. Der må ikke indenfor de fredede områder anvendes kemikalier til ukrudts- eller skadedyrsbekæmpelse.
13. Fredningen skal ikke være til hinder for, at de påtaleberettigede, uden bekostning for ejerne, foranlediger, at en ønsket naturtilstand opretholdes.
14. Nævnet forbeholder sig ved tillægskendelse at træffe nærmere bestemmelse om eventuel udvidelse af eller begrænsning i offentlighedens adgang til de fredede arealer, jvf. i sidstnævnte henseende § 56, stk. 1 og 2 i den nugældende naturfredningslov.
15. Påtaleret tillægges Naturfredningsrådet, Danmarks Naturfredningsforening, Fredningsplanudvalget for Nordjylland og Fredningsnævnet for gl. Aalborg Amtsrådkreds, hver for sig. Såfremt Aaby sogn i forbindelse med den forestående regulering af grænserne for fredningsnævnenes arbejdsområder, henlægges under Fredningsnævnet for Gl. Hjørring Amtsrådkreds, tillægges påtaleretten dette fredningsnavn i stedet for nærværende fredningsnavn.

Under hensyn til den sene fremkomst af oplysninger vedrørende den projekterede afvandingskanal gennem område II (af hensyn til nabogrundene) har nævnet ikke ment at burde sinke søgens afslutning for at behandle dette spørgsmål. Nævnet forbeholder sig - efter derom eventuel fremsat begæring - ved tillægskendelse at tage stilling hertil. Det skal anføres, at nævnet har fremsat forslag om, at en eventuel kanal føres gennem rør, der er af en sådan beskaffenhed, at de hindrer vands indsivning fra siderne. Dette forslag er dog blevet afvist med den begrundelse, at allerede gravningen vil virke skadelig, idet luftens ilt på afgørende vis vil influere på tørvejorden. Nævnet har endvidere foreslået, at en kanal eventuelt kunne etableres gennem den del af området, hvor der i forvejen er gravet tørv, og hvor der nu er træ- eller buskbevoksning.

Erstatningsspørgsmålet.

Ved skrivelse af 19. marts 1970 har landsretssagfører Koch på ejernes vegne opstillet disses erstatningskrav således:

ad sag 1. Mtr. nr. 1^{bl} Styrmand O.A.Skeel.

279 ha tørvemasse a 3.600 kr. 1.004.400,- kr.

279 ha (efter afgravning af tørvemasse)

a 3.000 kr. 837.000,- kr.

1.841,400,- kr.

Med tillæg af renter og omkostninger, idet der henvises til den ovenfor citerede kontrakt af 21. april 1969 med Kauffmann. Ifølge denne kontrakt er den årlige leje 400 kr. pr. td. eller 720 kr. pr. ha, hvilket giver i 5 år de lige omtalte 3600 kr. Landsretssagføreren oplyste, at Statens Jordlovsudvalg har opnået for afgravede tørvearealer mellem område I og II 3000 kr. pr. ha.

ad sag 2. Matr. nr. 1^a og 1^c Godsejer Erik Skeel.

141,5 ha tørvemasse a 3.600 kr. 509.400,- kr.

141,5 ha (efter afgravning af tørvemasse)

a 3.000 kr. 424.500,- kr.

933.900,- kr.

idet der iøvrigt henvises til det lige foran vedrørende sag 1 anførte.

Landsretssagfører Sv.Sanvig har for sin klient, Kauffmann, påstået denne i erstatning tilkendt.

1. Tabt fortjeneste 750.000,- kr.

2. Positive udgifter ved
af fredningssagen

Standset sphagnumproduktion 17.707,80 kr.

Med fradrag af erlagt 9.500,- kr. 8.207,80kr.

3. Leje i 5 år 30.000,- kr.

788.207,80kr.

Det er i tilslutning til post 3 af landsretssagføreren anført følgende: "--- Med hensyn til den planlagte produktion, har hr. Kauffmann Sørensen på basis af erfaringer fra tidligere produktion på egen jord kalkuleret med foreløbig at fremstille årligt mindst 20.000 m³ sphagnum. Salgsprisen er 12 kr. pr. m³ ved salg i vognlæs, men betydeligt højere ved salg i sække. Der er påregnet et nettooverskud på produktionen (efter fradrag også af egen arbejds løn) på mindst 150.000 kr. årligt.---

Nævnet skal herefter vedrørende erstatningsspørgsmålet udtale følgende:

Nævnet har af det foreliggende fået den opfattelse, at en højmoser er højst omkring centrum, således at tørvemassens tykkelse falder jævnt ud mod siderne. Det er uoplyst, hvorledes de heromhandlede to områder er placeret i forhold til mosens oprindelige centrale parti, men der går ud fra, at tørvemassens tykkelse er stærkt varierende. Der ses ikke, at være foretaget, og der kan måske ikke, uden at skade mosen, være foretaget prøvegravninger til belysning af dette spørgsmål. Fredningsplanudvalget for Nordjyllands Amt, har ved skrivelse af 30. juli d.å. meddelt, at man ved hjælp af luftfotos, foretaget omkring 1965 har konstateret, at der ses at være afgravet for tørv på et areal af 105,9 ha af områderne I og II^s samlede areal, og dette fordeler sig med 75,7 ha på område I og 30,2 ha på område II. Skrivelsen slutter med at udtale, at der ikke ses at være gravet efter tørv i den sydlige del af område II (hvor bl.a. hvidgranplantningen findes). Nævnet har under sine besigtigelser konstateret, at der på den sydlige del af dette område, findes en større hvidgranbeplantning, ligesom der langs den vestlige kant af samme område findes en bevoksning af træer og buske, en bræmme af 20-30 meters dybde, hvilke "skovområder" også må have betydning for erstatningsberegningen. Nævnet går ud fra, at de steder, hvor der findes sådan træ- og buskvegetation, er uegnet eller i hvert fald mindre egnede til tørvegravning. Den omstændighed, at der, som af Fredningsplanudvalget konstateret, har fundet afgravning sted, finder nævnet dog ikke uden nærmere undersøgelser, at berettige til den antagelse, at de pågældende steder er fuldstændig afgravet for tørv, men nævnet er af den opfattelse, at det anførte støtter den antagelse, at tørvemassen fra naturens side eller ved menneskenes indgriben i udstrækning og tykkelse er endog stærkt varierende. I denne forbindelse skal fremhæves, at det til Kauffmann af område I lejede areal, på ca. 7 ha, i erstatningsmæssig henseende i forhold til ejeren bør anses som afgravet jvf. nedenfor under Kauffmanns erstatningskrav vedrørende lejen på de 30.000 kr.

Der er af ejerne henvist til kontrakten med Kauffmann. Ved beregningen af erstatningen, det gælder såvel spørgsmålet om tørvemassen som afgravede tørvearealer (til eventuel senere landbrugsmæssig udnyttelse), finder nævnet, at det endvidere bør tages i betragtning, at det for ejerne på forhånd må stille sig i høj grad usikkert, om de inden for en overskuelig fremtid skulle kunne udleje og derefter (når afgravning har fundet sted) sælge de pågældende områder eller f.eks. udnytte dem landbrugsmæssigt. Produktion af tørvesmuld og sphagnum ses ikke for

tiden at være nogen særlig indbringende branche. Lovgivningen, konjunkturer m.fl. andre faktorer vil på forskellig vis øve en afgørende men som oftest uforudseelig indflydelse på efterspørgsel af områder som de fredede, der henhører til landzone (jvf. lov nr. 315 af 18. juni 1969.) Det må derefter antages at være en afgjort fordel for ejerne, og Kauffmann, allerede nu at kunne disponere over en fredningserstatning.

Selv om den stedfundne fredning betegner et indgreb i ejernes beføjelser som ejere, findes der ved erstatningsfastsættelsen yderligere at burde tages hensyn til, at ejerne dog beholder den herlighedsret, der bl.a. består i fortsat at have jagtretten, der eventuelt kan udlejes. Når det af ejerne er gjort gældende, at Jordlovsudvalget sælger afgravede tørvearealer til 3.000 kr. pr. ha, skal hertil bemærkes, at der forud overvejende sandsynligt er gået en kultivering ved tilførsel af kunstgødning, gravning af grøfter m.v., der sikkert kræver ret store udgifter. Når mosearealer i Lille Vildmose til landbrugsdrift ved seneste ejendomsskyldsvurdering sættes til beløb af ca. 1.300 kr. pr. ha, kan dette måske være vejledende med hensyn til værdien af de "afgravede" arealer.

Ad Kauffmanns erstatningskrav.

Ad post 1, 175.000 kr. for tabt fortjeneste.

Der gås ud fra, at der årligt pr. td. land mose under en almindelig driftsform afgraves ca. 500 m^3 løs sphagnum og tørvsmuld (svarende til en dybdegravning på ca. 10 cm.), hvilket, som her under sagen, for 15 td land i 5 år skulle resultere i ca. $7500 \text{ m}^3 \times 5$ eller i alt ca. 37000 m^3 (med en dybdegravning på 50 cm.).

At Kauffmann på det heromhandlede areal i de 5 år - som af ham påstået - skulle kunne oparbejde $20.000 \text{ m}^3 \times 5$ eller 100.000 m^3 (formentlig svarende til en gravedybde på ca. 1,5 meter) kan være muligt, men dog under forudsætning af bl.a. passende vejrlig og tilstrækkelig tørvenasse. Kauffmann har oplyst, at han, på basis af sine erfaringer fra tidligere produktion på egen jord, har kalkuleret med at kunne producere og sælge nævnte 100.000 m^3 til en udsalgspris på 12 kr. pr. m^3 ved salg i vognlæs, men ved salg i sække til et betydeligt højere beløb. Hvis de 100.000 m^3 skulle kunne lægges til grund, og såfremt man skønsomt i overensstemmelse med Kauffmanns anbringende, af praktiske grunde går ud fra en gennemsnitspris på 15 kr. pr. m^3 (hvilket tilsyneladende ikke overstiger den i dag gældende pris i væsentlig grad), vil resultatet blive, at han på en omsætning på 1.500.000 kr. skulle kunne påregne en nettoavance på de påståede 750.000 kr. - eller 50 %.

Når bestemmelseerne i lov om handel med gødning og grundforbedringsmidler (lov nr. 92 af 16. marts 1962 og de sig hertil sluttende bekendtgørelser) skal overholdes, og når der dog bør være et vist rimeligt forhold mellem Kauffmanns påståede nettoavance og branchens for tiden værende nettoavance på ca. 5 %, finder nævnet, at Kauffmanns heromhandlede krav ikke bør anerkendes fuldt ud, i hvert fald ikke så længe, der ikke af ham gennem hans skatteregnskaber og på anden vis er tilvejebragt dokumentation til understøttelse af kravet. I mangel af sådan dokumentation finder nævnet, at erstatningen for tabt fortjeneste skønsmæssigt vil være at anerkende med højst 85.000 kr. tilligemed renter, alt som nedenfor nærmere bestemt.

Ad post 2. 17.707 kr. 80 øre med fradrag af betalt 9.500 kr.

Denne post anerkendes for restbeløbet 8.207 kr. 80 øre med tillæg af renter, jvf. nedenfor.

Ad post 3. lejeafgift, forfalden 12.000 kr. og ikke forfalden 18.000 kr. eller i alt 30.000 kr.

Denne post,.....	30.000 kr.
anerkendes og forrentes jvf. nedenfor, dog med fradrag af en mellemrente (8%) af de ikke forfaldne afgifter, 18.000 kr. Med hensyn til de resterende 12.000 kr. (de forfaldne og betalte lejeafgifter) skal af hensyn til renteberegningen blot bemærkes, at dette beløb af praktiske grunde betragtes som en helhed (uanset beløbet er opdelt i tre rater, forfaldet for tidsrummet den 1. maj 1969 til den 1. maj 1970).	

Ad ejernes erstatningskrav.

Når henses til det anførte og til, at det foreliggende grundlag rummer ikke få usikkerhedsmomenter, finder nævnet, at erstatningen for begge ejere skønsmæssigt bør være 1200 kr. pr. ha tørvenasse og 800 kr. pr. ha underliggende og "afgravet" areal. Med hensyn til ovennævnte "skovområder", der tilsyneladende kun findes i større udstrækning på område II, er det ikke oplyst, hvor meget det drejer sig om, men efter iagttagelser på stedet og på grundlag af det foreliggende

kortmateriale sættes disse arealer skønsmæssigt til ikke under 15 ha, for hvilke ydes en erstatning på 1000 kr. pr. ha.

Med disse bemærkninger, og idet advokatbistand skønnes rimeligt begrundet, vil der være at udrede følgende i erstatning:

Gårdejer P. Kauffmann Sørensen, Luneborg, 9440 Aabybro.

Post 1. Tabt arbejdsfortjeneste	85.000 kr. 00 øre
Post 2. Afholdte udgifter	8.207 kr. 80 øre
Post 3 ^a . Forfaldne lejeafgifter	12.000 kr. 00 øre
^b . Ej forfaldne lejeafgifter	18.000 kr. 00 øre
	123.207 kr. 80 øre,

der forrentes således:

Post 1 og 3^b 103.000 kr. (med fradrag af mellemrente 8% (vedrørende post 3^b) i forhold til

6.000 kr. forfalden den 1. maj 1971,

6.000 kr. forfalden den 1. maj 1972 og

6.000 kr. forfalden den 1. maj 1973)

vil være at forrente med 8 % årlig fra kendelsens dato, indtil betaling sker.

Post 2, 8.207 kr. 80 øre vil i overensstemmelse med Overfredningsnævnets kendelse af 6. oktober 1969 være at forrente med 6 % årlig heraf fra den 11. juni 1969 til 30. september s.å. og med 8 % årlig heraf fra den 1. oktober 1969, indtil betaling sker.

Post 3^a, 12.000 kr. vil være at forrente som post 2.

Der vil være at tillægge sagsomkostninger med 3500 kr.

Styrmand O.A.Skeel, Birkelse, 9440 Aabybro.

a 279 ha tørvemasse med fradrag af 7 ha

(udlejet til Kauffmann) eller 272 ha

a 1200 kr.

326.400 kr.

b 279 ha "afgravet" underliggende

arealer a 800 kr.

223.200 kr.

549.600 kr.,

tilligemed renter heraf 8 % årlig fra kendelsens dato, indtil betaling sker samt sagsomkostninger med 4500 kr.

Godsejer Erik Skeel, Gl. Toftegaard, 9440 Aabybro.

Skovareal 15 ha a 1000 kr.

15.000 kr.

a 126,5 ha tørvemasse a 1200 kr.

151.800 kr.

b 126,5 ha "afgravet" underliggende

arealer a 800 kr.

101.200 kr.

268.000 kr.,

tilligemed renter heraf 8 % årlig fra kendelsens dato, indtil betaling sker, samt sagens omkostninger med 4000 kr.

Erstatningsbeløbene og sagsonkostningerne vil være at udrede i overensstemmelse med bestemmelsen i § 17, stk. 1 i lov nr. 192 af 16. juni 1961.

Denne kendelse vil være at tinglyse på matr. nr. 1^a, 1^c og 1^{bl} Vildmosen, Aaby sogn, og parceller, der måtte være udstykket herfra den 10. september 1969 og senere.

Der er ikke af panthaverne fremsat protest mod fredningen. Da disse panteret ved den stedfundne fredning iøvrigt ikke ses at være udsat for risiko, vil der ikke være at tillægge dem nogen del af erstatningsbeløbene.

I medfør af § 19, stk. 3, i lov nr. 192 af 16. juni 1961, vil denne kendelse være at indbringe for Overfredningsnævnet. Dette fritager dog ikke dem, der ønsker at anke, fra selv at indbringe kendelsen for Overfredningsnævnet, Nyropsgade 22, 1602 København V inden ankefristens udløb (4 uger).

Thi bestemmes:

Matr. nr. 1^a, 1^c og 1^{bl} Vildmosen, Aaby sogn, og parceller, der måtte være udstykket herfra den 10. september 1969 og senere, underkastes fredning i ovenfor bestemte omfang, idet der med hensyn til fredningsgrænserne henvises til vedhæftede kort.

Der udredes følgende i erstatning:

Gårdejer P. Kauffmann Sørensen,	123.207 kr. 80 øre
Styrmand Ove A. Skeel,	549.600 kr. 00 øre
Godsejer E. Skeel,	268.000 kr. 00 øre.,

med tillæg af sagsonkostninger og renter og for så vidt angår Kauffmann Sørensen med fradrag af mellenrente, alt som lige ovenfor nærmere bestemt.

P. Christensen

P. Schierbeck

Woersaa

Fredningsnævnets kendelse af 3/1 1972 om tørveskærsrettigheder i St. Vildmose:

Under 7. august 1970 afsagde Fredningsnævnet for Nordjyllands amts sydlige fredningskreds kendelse vedrørende fredning af dele af Store Vildmose, matr.nr. 1 a, 1 c og 1 bl Vildmosen, Aaby sogn. På et ret sent tidspunkt af sagens behandling blev nævnet opmærksom på, at der på de to først nævnte arealer hvilede servitutter i tørveskærsret, som nævnet hidtil havde anset for at være uden praktisk betydning, og som kunne være en brugsret, som i tilfælde af bortfald af udøvelsesretten ved en fredning, eventuelt kunne begrunde et erstatningskrav. Det måtte herefter være nødvendigt at skabe klarhed over, hvem de eventuelle berettigede var, hvorfor nævnet, foruden Statstidende for d. 24. juli 1970, indrykkede bekendtgørelse herom i den lokale avis. På dette tidspunkt anså nævnet det for uhensigtsmæssig at udsætte sagens behandling, navnlig da man regnede med, at der næppe var berettigede, der ville gøre krav gældende.

Der meldte sig imidlertid straks 20 personer, der rejste krav om erstatning.

.....

De pågældende servitutter er lyst den 18. november 1921 og senere, og af deres indhold skal, citeres, at køberen skulle respektere den forskellige Selvejere og tidligere Arvefæstere m.fl. Aaby, Tolstrup og Thise sogne tilkommende Ret til at erholde udvist vederlagsfrit Tørveskær i Vildmosen, saalænge Tørv -----"(bilag 97 a) og ----" Der paahviler Stamhuset Forpligtelse til at udvise vederlagsfrit Tørveskær i Stamhusets Vildmose ----- til Selvejere m.fl. i Aaby, Tolstrup og Thise Sogne-----".

De erstatningssøgende blev ved anbefalet brev af 11. november 1970 indkaldt til et møde på Aaby kro den 25.s.m., hvor de indkaldte

er mødt eller repræsenteret. Sagen blev gennemgået med dem, idet det navnlig blev tilkendegivet, at de naturligvis måtte dokumentere, at deres påståede ret ifølge servitutterne var knyttet til fredningsområderne, og at de erstatningssøgende i hvert fald måtte sandsynliggøre deres tab. Samtidig blev det tilkendegivet, at nævnet hos godset "Birkelse" (Stamhuset) ville indhente nærmere oplysning for på denne måde at bidrage til oplysning om, i hvilket omfang de pågældende måtte have fået anvist ret til tørveskær i fredningsområderne og i øvrige fald i hvilken udstrækning, denne ret måtte være udøvet.

Den 22. juni 1971 blev der påny afholdt et møde på Aaby kro med de erstatningssøgende, og sagen blev for så vidt angår sag 5 - 19 optaget til kendelse, medens sag 1 - 4 og 20 blev udsat til nærmere undersøgelse. Kendelse vedrørende de førstnævnte 15 erstatningssøgende blev afsagt den 2. juli s.å., hvorefter disse ikke fik tillagt erstatning med den begrundelse, at de ikke sås at have ført bevis for, "at de efter lovlig anvisning har foretaget tørveskær inden for de to ved kendelsen af 7. august 1970 fredede områder af Store Vildmose". Kendelsen, der blev lovligt forkyndt for de pågældende, sluttede med en anvisning til deres ankesødgang.

De 5 resterende erstatningssøgende var herefter følgende:

- Sag 1. E. Christensen,
- " 2. Marius Mølgaard,
- " 3. Johan Toftegaard Andersen,
- " 4. Lars Olesen og
- " 20. fru K. Riishøj,

Under mødet den 2. juni 1971 var gjort bekendt med, at de snarest måtte søge deres ret dokumenteret over for Amtsnævnet, idet de dog samtidig fik underretning om, at Overfredningsnævnet, hvortil hoved-

agen var anket, den 28.s.m. afholdt møde på Aaby kro kl. 10, og at
e - efter aftale med Overfredningsnævnet - i nævnte møde gerne
åtte give møde og der fremsætte deres dokumentation og anføre deres
nbringender. Af Overfredningsnævnets i ekstrakt til Amtsnævnet ved
krivelse af 9. december 1971 fremsendte mødereferat (vedrørende mø-
et den 28. juni 1971) fremgår bl.a., at godsinspektør, nu afdøde
andsretssagfører K. Kock, Aalborg, oplyste, "at det stedse havde
 været praksis, at godset (Birkelse) anviste og havde ret til at an-
 vise gravningssteder", samt at godset ville anvise sådanne uden for
 le fredede områder.

Af dette mødereferat fremgår endvidere, at E. Christensen
 sag 1) og Johan Toftegaard Andersen (sag 3) gav udtryk for "at et
 gravested længere borte var til ulempe, hvorefter de krævede erstat-
 ning herfor, at de kun havde gravet til behov, at alene Ejnar Christen-
 sen havde gravet i de senere år - han oplyste ca. 10 læs årligt - og
 at de ønskede en erstatning på 5.000 kr."

I skrivelse af 6. december 1971 til Overfredningsnævnet har
 godsejer E. Skeel, Gl. Toftegaard, Aabybro, ejer af den væsentlige
 del af det ikke fredede område af Vildmosen, erklæret, at han "efter
 påkrav fra de til enhver tid værende ejere af.

matr.nr. 11 a Aaby by og sogn, p.t. gårdejer Ejnar Christensen,

Houen, 9440 - Aabybro,

matr.nr. 50 a Aaby by og sogn, p.t. gårdejer Marius Mølgaard,

Knøsgaard, 9440 - Aabybro,

matr.nr. 13 f Øster Hjermitslev, Tolstrup sogn, p.t. Jens Toftegaard

Andersen, Ø. Houen - 9440 Aabybro,

vil anvise dem passende tørveskærsareal til eget brug på godsets jorder
udenfor det fredede areal.

På tilsvarende måde vil jeg anvise gårdejer Lars Olesen, Johannesborg, 9440 - Aabybro, areal til tørveskær, sålænge han lever".

De i denne skrivelse omtalte er identiske med de foran under sag 1 til 4 nævnte.

Da det ikke af mødereferatet fremgår, hvorvidt Marius Mølgaard, Lars Olesen samt fru Riishøj har givet møde for Overfredningsnævnet den 28. juni 1971, og idet den Lars Olesen ved godsejer Skeels lige citerede skrivelse tillagte tørveskærsret er begrænset til hans levetid, er disse 3 sidstnævnte ved anbefalet brev af 13. december 1971 indkaldt til møde på dommerkontoret i Terndrup den 23. december 1971 kl. 10, for det tilfælde de måtte have yderligere at anføre. Det skal dog tilføjes, at ingen af disse og iøvrigt ej heller E. Christensen (sag 1) og Johan Toftegaard Andersen (sag 3) efter mødet med Amtsnævnet den 22. juni 1971 har sat sig i forbindelse med dette navn med henblik på den efterlyste dokumentation.

Nævnet skal udtale følgende.

Ved godsets skrivelse af 9. december 1971, men kun ved denne, anses det godtgjort, at de ovenfor under 1 - 3 nævnte har haft en tørveskærsret, udøvet efter anvisning af godset Birkelse inden for de ved kendelse af 7. august 1970 fredede områder af Vildmosen. Da godset har erklæret sig villig til efter påkrav fra de pågældende at udvise dem tørveskærsareal andet sted i mosen, uden for fredningsområderne, og da de pågældende efter det foreliggende findes at burde være henvist til at udøve tørveskær på det sted, som godset til enhver tid måtte anvise dem, ses de ikke at have lidt noget tab, der kan begrunde erstatning.

Vedrørende sag 4, Lars Olesen, skal bemærkes, at nævnet ikke af godsets ovennævnte skrivelse tør udlede en ret for denne til

tørveskær, ligesom denne ej på anden vis ses at have dokumenteret en sådan ret, hvorfor den ham ved oftnævnte skrivelse tillagte tørveskærsret for hans levetid anses som en velvillighedsakt fra godsets side.

Med disse bemærkninger, og idet tilføjes, at fru Riishøj (sag 2o) ej heller ses at have dokumenteret nogen ret til tørveskær og derfor ikke har dokumenteret ret til erstatning.

Konklusionen er sålydende:

"Der tillægges ingen erstatning til gårdejerne Ejnar Christensen (sag 1), Marius Mølgård (sag 2), Jens Toftegaard Andersen (3) og Lars Olesen (4) samt fru Kirsten Riishøj (2o).

Nævnets foranstående kendelse er genstand for anke til Overretsretningsnævnet, Nyropsgade 22, 1602 København V, og ankefristen er 4 uger, jvf. naturfredningslovens § 24, stk. 3, jvf. stk. 2. Ankefristen begynder at løbe fra det tidspunkt nærværende kendelse er kommet frem.

Poul Christensen

Schierbeck

Woersaa

Begge disse kendelser er indanket for Overfredningsnævnet; n under A) nævnte af alle 3 erstatningsberettigede med påstand om essentligt højere erstatninger samt af Nordjyllands amtsråd med ensyn til erstatningsfordelingen, den under B) nævnte af de under denne kendelses sag 1, 3 og 4 nævnte erstatningssøgende.

1 kendelse A.

Under anken af fredningsnævnets kendelse af 7/8 1970 om fredning af dele af St. Vildmose har godsejer Erik Skeel samt gårdejer auffmann Sørensen nedlagt påstande om erstatning som krævet for fredningsnævnet, medens skibsfører Ove Skeel har nedlagt påstand om erstatning, svarende til 11.000 kr. pr. ha for tørvemasse, og 4.100 kr. r. ha for afgravet areal, idet henvises til en af direktør Hørup ielsen udarbejdet rapport herom.

Overfredningsnævnet har den 28/6 1971 foretaget besigtigelse af det fredede med deltagelse af de ankende og disses advokater samt repræsentanter for de i sagen interesserede myndigheder og institutioner, herunder Danmarks Naturfredningsforening og Naturfredningsrådet.

Fredningen blev herunder stærkt anbefalet fra videnskabelig side samt af fredningsplanudvalget. De ankendes erstatningspåstande blev mere uddybet og begrundet. Kammerherre Skeel fremsatte endvidere ansøgning om tilladelse til indhegning af det fredede med vildthege.

Overfredningsnævnet har herefter besluttet at stadfæste den af fredningsnævnet ved kendelse af 7/8 1970 gennemførte fredning for så vidt angår omfang og indhold. Det bemærkes herved, at indhegning ikke er tilladt. Påtaleret tilkommer dog alene fredningsnævnet samt Naturfredningsrådet. Derimod har Overfredningsnævnet ikke fuldt ud kunnet tiltræde de af fredningsnævnet tilkendte erstatningsbeløb.

For arealerne I og II er tilbudt henholdsvis 466.000 kr. og 230.000 kr. samt til gårdejer Kauffmann Sørensen kr. 100.000, hvilke tilbud alle omfatter ethvert tab i anledning af fredningen. De tilbudte erstatningsbeløb, der forrentes med 10 % p.a. fra den 7/8 1970 er alle accepteret og betalt.

Erstatningsudgiften med renter vil efter Overfredningsnævnets beslutning være at udrede med 9/10 af statskassen og 1/10 af Nordjyllands amtskommune.

Vedr. afvandingskanalen.

Statens jordlovsudvalg har i skrivelse af 16/8 1971 til Overfredningsnævnet meddelt, at udvalget - efter at fredningen var gennemført ved nævnskendelse af 7/8 1970 - har taget spørgsmålet om afvandingsmulighederne for statsarealerne beliggende øst for det fredede op til fornyet overvejelse, og at det herefter er besluttet at opgive den gennem areal II projekterede "Toftegårds-kanal". Til erstatning for denne afvandingsmulighed har statens jordlovsudvalg i skrivelse af 2/5 1972 anmodet om Overfredningsnævnets godkendelse af, at der som led i et projekt, hvorefter vandet ledes uden om det fredede, foretages en uddybning på indtil 35 cm af den langs nordgrænsen af areal II førende afvandingskanal "Skiveren". Overfredningsnævnet har efter udtalelse fra repræsentanter for Danmarks Naturfredningsforening og Naturfredningsrådet, hvorefter uddybningen må antages at være uden betydning for fredningen, besluttet at godkende det ansøgte. Dette er meddelt statens jordlovsudvalg i skrivelse af 15/5 1972, idet samtidig er henstillet, at tung kørsel på det fredede i forbindelse med arbejdets udførelse undgås.

1. kendelse B. Fredningsnævnets kendelse af 3/1 1972 om tørveskærsrettigheder er som nævnt indanket for Overfredningsnævnet af lb.nr. 1, Johan Christensen, lb.nr. 2 Jens Toftegaard Andersen og lb.nr. 4 Lars Olesen - alle repræsenteret af Aalborg amts landboforening - ved påstand som for fredningsnævnet om tilkendelse af erstatning på 5.000 kr. på grund af anvisning af fjernere gravested.

Det fremgår af sagen, at ret til tørveskær for så vidt angår lb.nr. 1, E. Christensen, matr.nr. 11 a Aaby by og sogn, og 3, Johan Toftegaard Andersen, matr.nr. 13 f Øster Hjermitslev, Tolstrup sogn, samt 2, Marius Mølgaard, matr.nr. 50 a Aaby by og sogn, for hvilken sidste ikke er anket, er nævnt i skøderne vedrørende de pågældendes ejendomme, medens der for så vidt angår lb.nr. 4, Lars Olesen - tidligere funktionærbolig under godset - er tinglyst dokument om tørveskærsret som en hæftelse på ejendommen.

Under anken gøres det gældende, at tørveskærsretten stedse har været udøvet i den sydlige del af areal II nær de pågældendes ejendomme, hvorfor nogen anvisningsret med hensyn til gravningssted ikke kan anerkendes for godset. Endvidere anføres, at der i 1948 af Johan Toftegaard Andersen er betalt et beløb på 5.000 kr., for at tørveskærsretten kunne medfølge hans dengang nyetablerede ejendom.

Under hensyn til, at Overfredningsnævnets forhandling med erstatningssøgende fandt sted under besigtigelsesmødet den 28/6 1971 den fredningsnævnets afgørelse vedrørende tørveskærsrettighederne i relå, har Overfredningsnævnet den 15/5 1972 anmodet de ankende om at ville oplyse, hvorved man mener at kunne dokumentere en i forhold til det af godset anerkendte videregående ret, nemlig til at grave en bestemt del af Vildmosen. Der er ikke fra de pågældende fremkommet yderligere til belysning af spørgsmålet.

Efter Overfredningsnævnets opfattelse giver de i sagen foreliggende dokumenter ikke støtte for en tørveskærsret knyttet til et bestemt sted i mosen. Overfredningsnævnet finder herefter, at der - således som antaget af fredningsnævnet - ikke foreligger grundlag for tilkendelse af erstatning for anvisning af andet grævested som følge af fredningen, hvortil godset har erklæret sig villigt. Den af fredningsnævnet afsagte kendelse vil derfor være at stadfæste.

Et kort nr. 14-103 udvisende de fredede arealer, der andrager 421 ha, er vedhæftet nærværende kendelse.

T h i b e s t e m m e s:

Den af fredningsnævnet for Nordjyllands amts sydlige fredningskreds den

A) 7/8 1970 afsagte kendelse om fredning af dele af St. Vildmose
og

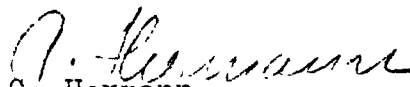
B) 3/1 1972 afsagte kendelse om tørveskærsrettigheder i Vildmosen
stadfæstes med de af det foranstående følgende ændringer.

I erstatning tilkendes nedennævnte beløb, der alle er anvist den 27/1 1972.

Skibsfører O.A. Skeel	466.000 kr.
Godsejer Erik Skeel	230.000 "
Gårdejer Poul Kauffmann Sørensen	100.000 "

Af erstatningsudgiften, i alt 796.000 kr., med renter 10 % p.a. fra 7/8 1970 at regne til anvisning, udredes 9/10 af statskassen og 1/10 af Nordjyllands amtskommune.

Udskriftens rigtighed bekræftes.

G. Hermann

FREDNINGSNÆVNET>

7/8-70

H. B. 202-

K E N D E L S E

vedrørende

fredning af dele af Store Vildmose
(natr. nr. 1^a, 1^c, og 1^{bl} Vildmosen
Aaby sogn).

Afsagt den 7. august 1970.

CITERET FULDT UD I OFN K AF 17/5 1973

Afsagt den 3. januar 1972

Sag 437/70

Bilag 49

CITERET FULDT UD I OFN K AF 17/5 1973

Kendelse.

Under 7. august 1970 afsagde Fredningsnævnet for Nordjyllands amts sydlige fredningskreds kendelse vedrørende fredning af dele af Store Vildmose, matr. nr. 1^a, 1^c og 1^{bl} Vildmosen, Aaby sogn. På et ret sent tidspunkt af sagens behandling blev nævnet opmærksom på, at der på de to først nævnte arealer hvilede servitutter om tørveskærersret, som nævnet hidtil havde anset for at være uden praktisk betydning, og som kunne være en brugsret, som i tilfælde af bortfald af udøvelsesretten ved en fredning, eventuelt kunne begrunde et erstatningskrav. Det måtte herefter være nødvendigt at skabe klarhed over, hvem de eventuelle berettigede var, hvorfor nævnet, foruden i Statstidende for den 24. juli (1970), indrykkede bekendtgørelse herom i den lokale avis. På dette tidspunkt anså nævnet det for uhensigtsmæssig at udsætte sagens behandling, navnlig da man regnede med, at der næppe var berettigede, der ville gøre krav gældende.

Der meldte sig imidlertid straks 20 personer, der rejste krav om erstatning.

Af kendelsens slutning (side 22) skal citeres følgende:

"Da fredningen, i det omfang den nævnte tørveskærersret berører fredningsområderne, er uforenelig med denne ret, skulle spørgsmålet herom egentlig have været behandlet i kendelsen, hvilket, som følge af det lige anførte, ikke kunne ske. Nævnet vil derfor tilsende de pågældende en genpart af kendelsen, herunder denne redegørelse, med oplysning om, at sagen nu indbringes for Overfredningsnævnet, der herefter formentlig vil tage stilling til, hvorvidt dette navn selv vil behandle spørgsmålet eller hjemvise det til Amtsfredningsnævnets videre behandling.

Efter aftale med Overfredningsnævnet har Amtsnævnet fortsat behandlingen af denne del af sagen (under 437/70).

De pågældende servitutter er lyst den 18. november 1921 og senere, og af deres indhold skal, efter kendelsen, citeres, at skøberen skulle "respekttere den forskellige Selvejere og tidligere Arvefæstere m.fl. i Aaby, Tolstrup og Thise Sogne tilkommende Ret til at erholde udvist vederlagsfrit Tørveskær i Vildmosen, saalænge Tørv----" (bilag 97^a) og ----" Der paahviler Stamhuset Forpligtelse til at udvise vederlagsfrit

OVERFREDNINGSNÆVNET>

U D S K R I F T

a f

OVERFREDNINGSNÆVNETS KENDELSESPROTOKOL

=====

År 1969, den 6. oktober, har Overfredningsnævnet
afsagt følgende

k e n d e l s e

i sagen nr. 2041/69 om tilkendelse af erstatning i anledning
af et i medfør af naturfredningslovens § 9, stk. 2, nedlagt
forbud omfattende matr. nr. 1 bl, Vildmosen, Åby sogn.

I den af fredningsnævnet for Ålborg amtsrådskreds
den 30. august 1969 afsagte kendelse hedder det:

"På østsiden af Lergravvej, der går i nordlig ret-
ning fra Åbybro til Kjær Herred, og som nu er en bred asfalte-
ret vej, ligger i kort afstand fra vejen det fredede Åby Bjerg
på matr. nr. 5 a, Åby by og sogn. Medens landskabet på vests-
iden af vejen kan forekomme noget ensformigt, er arealet på øst-
siden et særdeles smukt hede- og moseareal, resterne af Store
Vildmose, hvor Åby Bjerg føjer sig smukt ind i landskabet.

I maj 1969 blev nævnet opmærksom på, at man med
traktor var ved at affræse det øverste lag af arealet mellem
vejen og Åby Bjerg.

Under hensyn til, at det må antages at have en vis

almen interesse at søge at bevare resterne af Store Vildmose, sålænge forholdene nu engang tillader det, blev det ved nævnets beslutning af 13. maj 1969 bestemt, i medfør af naturfredningslovens § 9, stk. 2, at det påbegyndte afskrælningsarbejde skulle stilles i bero.

Det er oplyst, at arealet er matr. nr. 1 b1 Vildmosen, Åby sogn (ikke som først antaget matr. nr. 1 1 eller 5 e, sst.), der ifølge tingbogen tilhører Ove Skeel, Birkelse.

Den 14. s.m. kom nævnet i forbindelse med ejerens fader, kammerherre Skeel, Birkelse, der oplyste, at sønnen lige var taget til København, idet han havde fået hyre. Det blev endvidere oplyst, at arealet var udlejet til en gårdejer i Luneborg. Gennem politiet lykkedes det at få oplyst, at den pågældende er gårdejer Poul Kaufmann Sørensen, Luneborg, Tylstrup. Dennes advokat, landsretssagfører Sanvig, Brønderslev, og Danmarks Naturfredningsforening, blev s. d. underrettet om det passerede.

Såvel ejeren om lejereren fik tilsendt afskrift af nævnets protokol, for ejerens vedkommende forkyndt på behørig vis den 16. s.m., hvilken dag nævnet afholdt møde på Tylstrup Kro med Sørensen og landsretssagfører Sanvig. Sørensen har ifølge kontrakt af 21. april d. å. lejet for 5 år ca. 15 td. land af ovennævnte matr. nr. til produktion af tørvesmuld. Det lejede område angives at have en udstrækning på 500 meter i nord-sydlig retning. Sørensen har ret til at afskrælle dette mod øst, indtil 175 meter regnet fra landevejen. Sørensen protesterede mod den foretagne standsning af arbejdet og forbeholdt sig at kræve erstatning. Han lovede at fremsende en redegørelse og dokumentation for sit krav.

Bekendtgørelse om sagen har været indrykket i Statsti-

dende for den 17. maj 1969.

Ved skrivelse af s.d. modtog nævnet fra landsretssagfører Sanvig den lovede redegørelse. Det blev i tilslutning hertil telefonisk aftalt, at nævnet skulle få tilsendt dokumentation.

Ved skrivelse af 30. s.m. meddelte Danmarks Naturfredningsforening, at fredningssag forventedes rejst inden udgangen af august d. å..

Ved skrivelse af 11. juni d. å. modtog nævnet opgørelse fra landsretssagfører Sanvig, hvori denne opgjorde kravet til 17.707 kr. 80 øre og anmodede på sin klients vegne om en a/conto-udbetaling snarest.

Ved skrivelse af 23. s.m. erindrede nævnet landsretssagfører Sanvig om dokumentation, der blev modtaget ved skrivelse af 25. s.m..

Efter det foreliggende finder nævnet, at der bør tilkomme gårdejer P. Kaufmann Sørensen erstatning i anledning af den foretagne standsning. Da der ses at foreligge fornøden dokumentation, i hvert fald for 9.500 kr., vil der, jvf. naturfredningslovens § 17, være at udrede Sørensen dette beløb tilligemed renter heraf, 6 % årlig fra den 11. juni d. å., indtil betaling sker, idet bemærkes, at denne afgørelse vil være at forelægge Overfredningsnævnet, jvf. samme lovs § 19, stk. 3. For så vidt angår det resterende af Sørensen fremsatte krav, vil der blive taget stilling hertil, eventuelt i forbindelse med den eventuelle fredningssag."

Konklusionen er sålydende:

"Der tillægges gårdejer P. Kaufmann Sørensen i erstatning 9.500 kr. tilligemed renter heraf, 6 % årlig fra den 11. juni 1969, indtil betaling sker, at udrede som i naturfredningslovens § 17 bestemt."

Denne kendelse er forelagt Overfredningsnævnet i medfør af naturfredningslovens § 19, stk. 3.

Overfredningsnævnet kan tiltræde den af fredningsnævnet truffne afgørelse.

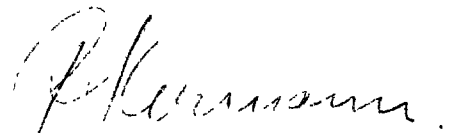
T h i b e s t e m m e s :

Den af fredningsnævnet for Ålborg amtsrådsreds den 30. august 1969 afsagte kendelse vedrørende erstatning i anledning af nedlagt forbud på matr. nr. 1 bl, Vildmosen, Åby sogn, i henhold til § 9 i lovebkendtgørelse nr. 194 af 16. juni 1961 stadfæstes.

I erstatning udbetales til gårdejer Paul Kauffmann Sørensen, Luneborg, 9382 Tylstrup, kr. 9.500 med rente 6 % p. a. fra den 11. juni 1969 til den 30. september 1969 og 8 % p. a. fra den 1. oktober 1969 til betaling sker.

Erstatningsudgiften med renter vil være at udrede med $\frac{3}{4}$ af statskassen og $\frac{1}{4}$ af Ålborg amtsfond og de i amtsrådsredsen beliggende købstadkommuner i forhold til den senest offentliggjorte folketælling.

Udskriftens rigtighed
bekræftes

G. Hermann.

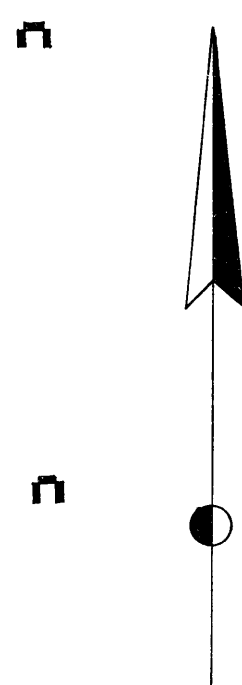
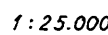
FREDNINGSNÆVNET>

Kendelse afsagt af fredningsnævnet for Ålborg amtsrådsreds
den 30. august 1969

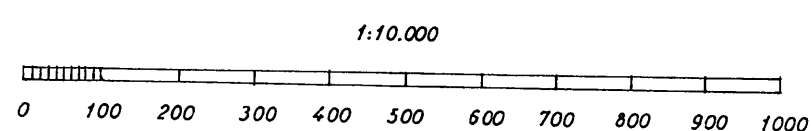
er

CITERET FULDT UD I OFN K AF 6/10 1969

KORT>

 Fredningsgrænse

DISPENSATIONER>

Afgørelser – Reg. nr.: 05182.00

Dispensationer i perioden: 27-08-1991 - 28-11-2003

FREDNINGSNÆVNET
FOR NORDJYLLANDS AMTS NORDLIGE
FREDNINGSKREDS
JERNBANEGADE 12, 9800 HJØRRING
TLF. 98925677.

Den 27. august 1991.

FS 19/91.

✓ REG. NR. 5182.00

Nordjyllands amt,
Landskabskontoret,
Niels Bohrs Vej 30,
9220 Ålborg Øst.

Ved skrivelse af 28. maj 1991 har Nordjyllands Amt ansøgt om dispensation i henhold til naturfredningslovens § 34 til at etablere en vigeplads på et areal af matr. nr. 1 bl Vildmosen, Aaby, beliggende ved Centralgårdsvej, landevej 538, Aaby-Vildmosen.

Arealet på 200 m² er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 17. maj 1973 vedr. fredning af dele af Store Vildmose, ligesom det er omfattet af naturfredningslovens § 43 om beskyttelse af moser.

Amtet har oplyst, at anlægsarbejdet omfatter en udvidelse af vejdæmningen med 4 meter på en strækning af 50 meter mod nord i landevejens østside fra stien til trædestenene, og at den nuværende grøft vil blive flyttet med ud til det nye ejendomsskel.

Naturfredningsrådet har som påtaleberettiget i henhold til Overfredningsnævnets afgørelse af 17. maj 1973 ved skrivelse af 26. juli 1991 anbefalet det foreliggende projekt. Projektet er tillige anbefalet af Danmarks Naturfredningsforening i skrivelse af 28. s.m.

Jeg skal herved meddele, at et enigt fredningsnævn efter skriftlig votering har besluttet for sit vedkommende i medfør af naturfredningslovens § 34 at meddele den ansøgte dispensation.

Nævnet har noteret sig, at amtet for sit vedkommende er indstillet på at give den fornødne tilladelse efter lovens § 43.

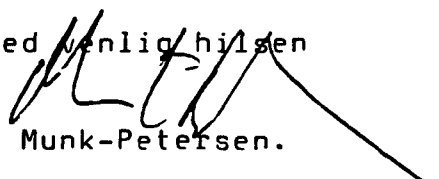
Fredningsnævnets afgørelse kan påklages til Overfredningsnævnet af blandt andre ansøgeren, kommunen og Danmarks Naturfredningsforening. Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgø-

US
gh

relsen er meddelt den pågældende. Tilladelsen må ikke udnyttes før klagefristens udløb. Er klage indgivet, må tilladelsen ikke udnyttes, medmindre den opretholdes af Overfredningsnævnet.

Tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 5 år fra dato.

Med venlig hilsen

Munk-Petersen.

FREDNINGSNÆVNET FOR NORDJYLLANDS AMT,
GL.TORV 6, 9000 AALBORG
TELEFON 98 12 71 11.

Aalborg, den 1. juni 1994.

Birkelse Godskontor,
Kammerherrensvej 59,
9440 Åbybro.

Vedr. FS 15/1994: Kreaturafgræsning på en del af matr.nr. 1 p Vildmosen, Tise.

De har ved skrivelse af 17. marts 1994 ansøgt om tilladelse til kreaturafgræsning af et nærmere angivet areal af Grevens Ris. Arealet er omfattet af den verserende sag om fredning af St.Vildmose. Nævnet har indhentet en udtalelse fra Nordjyllands amt.

Nævnet tillader herved, at det omhandlede areal anvendes til kreaturafgræsning og hegnes med almindeligt trådhegn på træpæle, og at der etableres vandingsanlæg i en størrelse, der ikke overstiger 25 kvadratmeter.

For tilladelsen er fastsat følgende vilkår:

Der skal etableres 2 hegnsgennemgange som vist på vedlagte kort.

Der må ikke udsættes tyre og uvorne kreaturer.

Gravhøje skal frahegnes, hvis der opstår kreaturskade.

Græsningstryk og - perioder skal aftales med Nordjyllands amt.

Tilladelsen gælder, indtil der er truffet endelig afgørelse i den verserende fredningssag. 1

Nævnets afgørelse kan inden 4 uger indbringes for Naturklagenævnet. Tilladelsen må ikke udnyttes inden klagefristens udløb. Rettidig klage har opsættende virkning. Klage skal indgives skriftligt til fredningsnævnet.

Sortsøe Jensen

./ + kort.

ad 1211/14-0034
ant 14

Fredningsnævnet for Nordjyllands Amt
Badehusvej 17
9000 Aalborg
Telefon 96307000

SCANNET

5182.00

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen

10 OKT. 2003

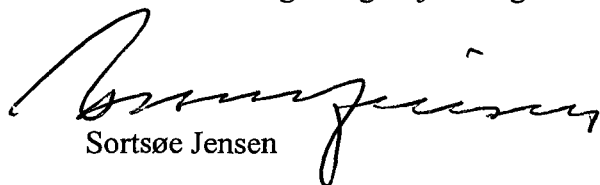
Skov- og Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø

Aalborg, den 9/10-2003

Lvs

FS 68/2003, hegning af matr.nr. 1 bl Vildmosen, Aaby.

Hoslagt fremsendes fredningsnævnets afgørelse samt protokoludskrift i
ovennævnte sag. Klagevejledningen fremgår af afgørelsen.

Søren Jensen

Fredningsnævnet for Nordjyllands Amt,
Badehusvej 17, 9000 Aalborg,
Telefon 96 30 70 00

SCANNET

Nordjyllands Amt,
Niels Bohrs Vej 30,
Postboks 8300,
9220 Aalborg Øst.

Aalborg, den 9. Oktober 2003

Vedr.

FS. 68/2003:

Anmodning om dispensation til fortsat hegning af matr.nr. 1 bl Vildmosen, Aaby, der er omfattet af Overfredningsnævnets kendelse af 17. maj 1973 om fredning af dele af St. Vildmose.

Deres j.nr. 8-70-51-3-849-0003-03

Ved skrivelse af 5. september 2003 har De efter en henvendelse fra Danmarks Naturfredningsforening og på vegne Jørgen Skeel ansøgt fredningsnævnet om dispensation til lovliggørelse af fortsat hegning på ovennævnte ejendom.

Fredningsnævnet afholdt den 1. oktober 2003 besigtigelse i sagen. Udskrift af protokoltilførselen vedlægges til orientering.

Det blev under besigtigelsen oplyst, at hegnet formentlig har været på arealet i ca. 30 år. Det er uvist, om det stod der på fredningstidspunktet i 1973, hvorfor sagen behandles som en dispensationssag.

Henset til, at hegnet ikke er meget lidt synligt, at arealet kræver afgræsning og at der snarest kan forventes en plejeplan for arealerne besluttede fredningsnævnet at meddele den ansøgte dispensation.

Afgørelsen er truffet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50 stk. 1 og kan inden 4 uger påklages til Naturklagenævnet. Skriftlig klage fremsendes til fredningsnævnet til videre foranstaltning.

Sortsøe Jensen

J.nr. SN 2001 - 1211/14-0014

kopi er tilsendt:

1 400. 7003

Akt. nr. 25

Onsdag, den 1. oktober 2003 foretog fredningsnævnet for Nordjyllands Amt besigtigelse og forhandling i

SCANNET

FS. 68/2003:

Anmodning om dispensation til fortsat hegning af matr.nr. 1 bl Vildmosen, Aaby, der er omfattet af Overfredningsnævnets kendelse af 17. maj 1973 om fredning af dele af St. Vildmose.

Nævnet var mødt ved formanden, dommer Sortsøe Jensen, det amtsrådsvalgte medlem Knud Erik Jeppesen og det kommunaltvalgte medlem Verner Skole.

For Nordjyllands Amt, Naturkontoret mødte Annemarie Christensen,

For Aabybro Kommune mødte John Nielsen,

For Danmarks Naturfredningsforening mødte Søren Rosenberg,

For Birkelse Gods mødte Jørgen Skeel ved Niels Kildeberg.

Der fremlagde skrivelse af 5. september 2003 fra Nordjyllands Amt med bilag 1 - 2 samt skrivelse af 5. april og 4. juni 2003 fra Danmarks Naturfredningsforening, (bilag 3 og 4).

Formanden indledte mødet med kort at referere til Overfredningsnævnets kendelse, der bl.a. forbyder hegning på arealerne.

Annemarie Christensen påviste det omhandlede areal, der er heget med ældre træpæle med glat tråd. Hun oplyste, at der ikke p.t foreligger konkrete plejeplaner, men en sådan er under udarbejdelse og kan formentlig forventes i 2004. Området, der har engkarakter, er for en stor del habitatområde og § 3 - område.

Niels Kildeberg oplyste, at arealerne er lejet ud til græsning og at heget vedligeholdes af lejerer.

Danmarks Naturfredningsforening protesterede mod dispensation til det bestående hegn. Hegnet står i randzonen af højmosen, der er næringsfattig, hvorfor der ikke kan forventes tilvækst af træ. Hertil kommer, at arealet er habitatområde og § - 3 område og afgræsses med for mange køer, hvorfor der fordres ekstra med skæmmende bigballe, som bringes ind på marken. Endelig anføres det, at arealerne drænes for at dyr og maskiner ikke skal sidde fast.

Aabybro Kommune havde ingen bemærkninger og anførte vedrørende vandløbet, at dette er kommunalt, men kommunen er ikke bekendt med dræningen. Man er bekendt med, at heget har stået der i ca. 30 år.

J.nr. SN 2001 - 1211/14-0014

14 OKT. 2003

Nævnet voterede og besluttede at imødekomme det ansøgte.

De mødende vejledtes om klageadgangen. Klagefrist regnes fra modtagelse af skriftlig afgørelse.

Således passeret.

Sortsøe Jensen.

Frødningsnævnet for Nordjyllands Amt
Badehusvej 17
9000 Aalborg
Telefon 96307000

SCANNET

5182.00
MODTAGET
Skov- og Naturstyrelsen

18 NOV. 2003

Naturklagenævnet
Frederiksborggade 15
1360 København K

Aalborg, den 17/11-2003

WS.

FS 68/2003 - hegning af matr.nr. 1 bl Vildmosen, Aaby.

Hermed fremsendes klage med bilag, modtaget den 10. november 2003 fra Danmarks Naturfredningsforening, Aabybro, over nævnets dispensation meddelt den 9. oktober 2003.

Der vedlægges Naturfredningsforeningens skrivelse af 11. november 2003 med yderligere bilag.

Fredningsnævnets afgørelse, protokoludskrift og bilag vedlægges.

Sortsøe Jensen

kopi til:

1. Knud Erik Jeppesen
2. Verner Skole
3. Aabybro Kommune
4. Danmarks Naturfredningsforening, København
5. Danmarks Naturfredningsforening, att. Søren Rosenberg
6. Skov- og Naturstyrelsen
7. Jørgen Skeel
8. Nordjyllands Amt

Skov- og Naturstyrelsen

J.nr. SN 2001 - 1211/14 - 0014

Akt. nr. 26 Bil.

18 NOV. 2003

Danmarks
Naturfredningsforening

Fredningsnævnet for Nordjyllands Amt
Badehusvej 17
9000 Aalborg

c/o. Naturklagenævnet
Frederiksborggade 15
1360 København K

Aabybro, den 5. november 2003

Vedr. klage over fredningsnævnets afgørelse af hegning på matr.nr. 1 bl Vildmosen, Aaby

I Aabybro Kommune er der et værdifuld fredet område ude i Aaby Mose. Nærmere beskrevet er det mellem Damvej og Hovensvej. Matr. Nr. 1 bl, Vildmosen Aaby.

Her er der noget af den oprindelige Højmosen tilbage.

Lokalkomiteen har sat fokus på området igennem foråret og sommeren, og desværre sker der efter vores mening overtrædelser af fredningsbestemmelserne for området.

Vi har indbragt sagen for Nordjyllands Amt, da det er amtet, der fører tilsyn med de fredede områder.

Til orientering vedlagt kopi af Lokalkomiteens henvendelser til Nordjyllands Amt.

I mod vores forventning svarede amtet, at de ønskede at give ejeren af området dispensation til at hegnet skal blive stående og dermed underforstået - lade kreaturerne afgræsse området.

Nordjyllands Amt har tidligere udstedt påbud om at få fjernet hegnet, den 10. marts 1998, se kopi

Fredningsnævnet indkaldte til besigtigelse på Damvej, den 1. oktober 2003 hvor indhegningen ses bedst i den sydlige del, af det fredede område.

DN Lokalkomite Aabybro redegjorde for klagen til amtet. Herefter voterede fredningsnævnet og nævnet gav, ligesom amtet, ejeren medhold i ret til fortsat indhegning.

DN formanden hæftede sig ved at ingen af fredningsnævnets medlemmer havde set Lokalkomiteens henvendelse til amtet på forhånd, men derimod kun amtets redegørelse for sagen.

Derved mener DN Lokalkomite, at der er risiko for, at der træffes en forkert beslutning på et ufyldigstgørende grundlag!

Fredningsnævnet har tidligere afsagt kendelse i sagen omhandlende akkurat det samme som i dag, og har før krævet hegnet fjernet. Se kopi af Fredningsprotokollen den 11. juli 1979.

Lokalkomiteen i Aabybro kan konstatere at både amtet og fredningsnævnet har skiftet holdning i forhold til tidligere afgørelser om det fredede areal. Dette finder vi særdeles uheldigt og vi vil hermed anke fredningsnævnet afgørelse til naturklagenævnet.

Vore begrundelser er følgende:

Det indhegnede område ligger i randzonen til højmosen i det fredede areal.

Højmoser er en meget sårbar naturtype som Danmark har forpligtet sig til at beskytte gennem et EF habitatdirektiv.

I området forefindes bl.a. porse, kæruld, gøgeurt, den meget sjældne soldug og engblommer som er på amtets "Projekt Naturovervågningsliste", foruden blåbær, tyttebær og selvfølgelig lyng (flere slags).

Sjældne fugle i området er tredækker (på rødlisten over truede fuglearter), engsnarren, dobbelt bekkasin, traner mm.

Alt dette skulle gerne bevares, så vores efterkommere også har mulighed for at opleve en intakt højmose.

Det pågældende område er omfattet af Overfredningsnævnet kendelse af 1973.

Samt beskyttet efter Naturbeskyttelsesloven § 3 (kultureng og mose).

Desuden er det et internationalt naturbeskyttet område, et EF-habitatområde nr. 12.

Amtets påstand er, at trævæksten vil brede sig, hvis man ikke afgræsser med kreaturer.

Efter Lokalkomiteens opfattelse er det ikke sandsynligt. F.eks. ses der i den sydøstlige ende af det fredede areal, et bælte af birketræer. De breder sig **ikke** videre ud i højmosen. Der er det pågældende sted i sin tid gravet tørv og derfor er der sket en trævækst.

Der er dog nogle forudsætninger som skal følges, så man mindsker risikoen for at området springer i skov:

1. kreaturerne fjernes, så området ikke bliver belastet med øgede mængder gødning
2. den intensive dræning af området stopper øjeblikkeligt.
3. der udarbejdes en naturplejeplan for området

Vedr. punkt 2. Lokalkomiteen har bedt Aabybro Kommune om at se på de tiltag der er lavet med flere og dybere afvandingskanaler i den vestlige del af området.

Vedr. punkt 3. Hvis der forhåbentligt på et tidspunkt bliver lavet en naturplejeplan for området, måtte der gerne stå i planen, at *hvis* der skulle forekomme nogle enkelte træer ude i højmosen, ja så kunne de jo fældes...

Lokalkomiteen mener, at hele problematikken med om hvorvidt trævæksten skal brede sig eller ej, kan undgås hvis man stopper med at dræne området.

Efter naturbeskyttelseslovens § 3, må tilstanden på beskyttede arealer ikke ændres, men også foranstaltninger uden for et beskyttet område, som ændre tilstanden på det beskyttede areal, **er forbudt**. Dvs. hvis man dræner området helt op til grænsen af det fredede areal, så kan det få konsekvenser for området i fremtiden...

Yderligere står der i fredningskendelsen side 15 at afvandinger ikke må foretages. Kopi vedlagt

Danmarks
Naturfredningsforening

Fredningsnævnet bemærkede i deres afgørelse af sagen, at så vidt vides har hegnet stået der i mange år, muligvis fra før fredningen blev gennemført??.

Lokalkomiteen har dog fundet dokumentation for det modsatte. Det bemærkes at brugeren af området havde opsat kreaturhegn i 1979. Det blev efterfølgende påklaget til overfredningsnævnet, som krævede hegnet fjernet.

Udskrift for fredningsprotokollen fra 1979 er vedlagt som kopi.

Senere blev hegnet sat op igen. Såfremt det er nødvendigt, så kan N. Koefoed Olsen, tidligere formand for Teknisk Udvalg i Aabybro Kommune, bevidne at hegnet *ikke* har stået der i al evighed.

Fredningsnævnet bemærker også i afgørelse af sagen, at hegnet er meget lidt synligt.

Det er Lokalkomiteen ikke enig i. Når Naturklagenævnet skal besigtige vores klage i det fredede område, så kan vi vise Jer hegn lavet **både** af trærafter og af jernstolper af kamstål...

Lokalkomiteen vil også tilføje, at *hvis* man skulle give ejeren af området en dispensation til en forsat indhegning, så må man huske på, at hegnet har en tendens til "lige pludselig" at rykke længere ind i højmosen. Det sker typisk når der ikke er nok føde til kreaturerne!

Hvis man i stedet for, giver afslag på dispensationen, så er man helt fri for den problematik.

Man har jo i sin tid lavet nogle fredningsbestemmelser får området. I den forbindelse er der givet store erstatninger fra staten til de respektive ejere af området.

Såfremt der bliver tale om en dispensation af indhegningen med kreaturhold mm. må det vel være rimeligt at staten får nogle af deres penge tilbage...

Danmarks Naturfredningsforenings holdning er, at i mange tilfælde, - især i hedeområder - vil det være godt med afgræsning af dyr, som f.eks. højlandskvæg/får så ikke det hele springer i skov.

Men her er der altså tale om en højmose og i dette tilfælde, mener vi ikke, **at afgræsning er nødvendigt...**

Til sidst vil DN Lokalkomite Aabybro minde om, at formålet med fredningskendelsen fra 1973 er, at bevare de sidste nogenlunde uberørte rester af den oprindelige ca. 7000 ha. store højmose - St. Vildmose.

I fredningskendelsen side 27 står der:

Overfredningsnævnet har herefter besluttet at stadfæste den gennemførte fredning for så vidt angår omfang og indhold. Det bemærkes herved, at indhegning ikke er tilladt. (kopi vedlagt)

Danmarks Naturfredningsforening Aabybro vil sætte stor pris på, at det også i fremtiden bliver overholdt.

På vegne af:

Danmarks Naturfredningsforening Aabybro

Søren Rosenberg

Søren Rosenberg

Blåbærvej 2 B

9440 Aabybro

Fredningsnævnet for Nordjyllands Amt
Badehusvej 17
9000 Aalborg

Danmarks
Naturfredningsforening

c/o. Naturklagenævnet
Frederiksborggade 15
1360 København K

Ret vedt 10/11 2003
Aabybro, den 5. november 2003

Vedr. klage over fredningsnævnet afgørelse af hegning på matr.nr. 1 bl Vildmosen, Aaby

Diverse kopier af bilag vedlagt i klagen

Udvalget for Teknik og Miljø
Nordjyllands Amt
Niels Bohrs Vej 30
9220 Aalborg Øst

Danmarks
Naturfredningsforening

Aabybro den, 5. april 2003

Vedr. Overtrædelse af naturbeskyttelsesloven i fredet område.

Danmarks Naturfredningsforening Lokalkomite Aabybro har ved selvsyn konstateret mange overtrædelser af et § 3 område. Nærmere betegnet matr. Nr. 1 bl Vildmosen Aaby, mellem Damvej og Hovens Vej.
Et fredet område i Aaby Mose – en del af St. Vildmose.

På vores tur til området i den sydvestlige del af fredningen, konstaterede vi følgende:

1. El indhegning af området - er ulovlig iflg. Fredningsbestemmelserne. Almenheden har ret til gående adgang til arealet. *Bemærk ses bedst fra Damvej.*
2. Kreaturer gående inde i området – synlige resultater deraf er, at jordbunden er trampet op og vegetationen er kraftig beskadiget. Løsdrift af kreaturer må ikke finde sted i krattet.
3. Synlige rester af rundballer af halm, som er kørt ind i randområdet. Desuden er flis kørt ind i området, tilsyneladende for at bedre tilkørselsforholdene.
4. Ingen 2 meter bræmme langs Hovens Vandløb.

Vedr. punkt 2 og 3: Efter Lokalkomiteens mening, er landbrugsarealet (kreaturholdet) "pludselig" rykket ca. 25 m. i østlig retning - ind i det fredede område.

Det fredede område er i 2001 foreslået som et Habitatområde.

Lokalkomiteen vil gerne pointere, at det desværre ikke er første gang der bliver begået ulovligheder på det pågældende sted. I 1979 er der afsagt kendelse mod ulovlige forhold, og så sent som december 1997, skete der også en anmeldelse til Amtet om bl.a. ulovligt opsatte hegn, J.nr.: 8-70-51-8-849-001-98- påtalt af Samrådet for Nordjyllands Amt, Danmarks Naturfredningsforening v. Thorkild Kjeldsen.

Da vi finder de ovennævnte overskridelser alvorlige, anbefaler vi Nordjyllands Amt - som tilsynsmyndighed - at handle hurtigt, så overtrædelserne kan ophøre.

DN Lokalkomite, Aabybro vil gerne - såfremt Amtet skulle ønske det, deltage i en besigtigelse af området.

Med venlig hilsen

Søren Rosenberg
DN Lokalkomite Aabybro
Blåbærvej 2 B
9440 Aabybro
Tlf.: 98 241824

Kopi til Danmarks Naturfredningsforening, Masnedøgade 20, 2100 København K

Nordjyllands Amt
Udvalget for Teknik og Miljø
Att.: Aase Møller Pedersen
Niels Bohrs Vej 30
9220 Aalborg Øst

Danmarks
Naturfredningsforening

Aabybro, den 4. juni 2003

Vedr. Overtrædelse af naturbeskyttelsesloven i et fredet område.

Jvf. tidligere sendt brev af 15. april 2003, med J.nr. 8-70-51-3-849-0003-03, vil Danmarks Naturfredningsforening Lokalkomite Aabybro, gerne rykke for et svar fra Amtet.

Der sker fortsat meget grove overtrædelser i området:

1. Løsgående kreaturer
2. Dybe spor efter traktorer, som tilsyneladende er kørt ind i området.
3. Udbringning af halm.
4. Hegning af arealet.

Det drejer sig stadig om Matr. Nr. 1 bl Vildmosen Aaby.
Overtrædelserne ses pt. bedst fra den sydlige del ved Damvej, hvor det fredede areal starter.

Se vedlagte foto og kort over området.

Lokalkomiteen undrer sig i øvrigt over, at Amtet ikke har reageret endnu, når man set igennem årene, tidligere har haft problemer, med overtrædelser af fredningsbestemmelserne, i netop denne beskyttede natureng.

Vi håber fortsat på, at Amtet - som tilsynsmyndighed - vil se på sagen, så der hurtigst muligt, kan blive sat en stopper, for disse ulovligheder.

Med Venlig hilsen

Søren Rosenberg
DN Lokalkomite Aabybro
Blåbærvej 2 B
9440 Aabybro

Kopi til:
Danmarks Naturfredningsforening, Masnedøgade 20, 2100 København K

16 JUNI 1980	
Inr	Forh P

af
fredningsprotokollen
for

Aabybro Kommune
Indg. 16 JUNI 1980
J. nr. 71-7

Nordjyllands amts nordlige fredningskreds.

=====

År 1979 den 11. juli holdt fredningsnævnet for Nordjyllands amts nordlige fredningskreds møde i Aabybro.

Mødt var formanden, dommer P. Holm-Christiansen, det amtsvalgte medlem Carl Nielsen og det lokale medlem, Olaf Spliid.

Der foretoges

Fs. 303/79: Klage over opdyrkning, opsætning af kreaturhegn m.m. på fredet areal, matr. nr. 1 bl Vildmosen, Aaby.

Der fremlagdes:

Skrivelse af 31. maj 1979 fra Aabybro kommune.

For kommunen mødte Aage Lindballe, John Nielsen og N. Kofoed-Olsen.

For Amtsfredningskontoret mødte Jørn Larsen.

For Danmarks Naturfredningsforening mødte Erik Juhler.

Endvidere var gårdejer Toftegård, Aabybro og dennes to sønner mødt.

Aage Lindballe og N. Kofoed-Olsen redegjorde for baggrunden for kommunens skrivelse.

Der foretoges besigtigelse af området, hvorunder det konstateres at der i den sydlige del af det fredede område var foretaget oppløjning og dyrkning i form af tilsåning med græs, ligesom der var opsat kreaturhegn.

Gårdejer Toftegård oplyste, at han havde opsat kreaturhegn og sået græs, men at han ikke mente, at der var foretaget dyrkning eller oppløjning af andre arealer end dem, der allerede var under plov ved fredningskendelsens afsigelse.

N. Kofoed-Olsen bemærkede, at alene det område, der nu var tilsået med græs, var under dyrkning, da kendelsen blev afsagt.

Formanden gjorde gårdejer Toftegård bekendt med, at han efter fredningskendelsen ikke må foretage yderligere opdyrkning, og han måtte fjerne det opsatte kreaturhegn, hvilket han indvilgede i.

Sagen udsat for Amtsfredningskontorets nærmere undersøgelse af områdets tilstand ved fredningskendelsens afsigelse.

Mødet hævet.

P. Holm-Christiansen

Begge disse kendelser er indanket for Overfredningsnævnet; den under A) nævnte af alle 3 erstatningsberettigede med påstand om væsentligt højere erstatninger samt af Nordjyllands amtsråd med hensyn til erstatningsfordelingen, den under B) nævnte af de under denne kendelses sag 1, 3 og 4 nævnte erstatningssøgende.

Ad kendelse A.

Under anken af fredningsnævnets kendelse af 7/8 1970 om fredning af dele af St. Vildmose har godsejer Erik Skeel samt gårdejer Kauffmann Sørensen nedlagt påstande om erstatning som krævet for fredningsnævnet, medens skibsfører Ove Skeel har nedlagt påstand om erstatning, svarende til 11.000 kr. pr. ha for tørvemasse, og 4.100 kr. pr. ha for afgravet areal, idet henvises til en af direktør Hørup Nielsen udarbejdet rapport herom.

Overfredningsnævnet har den 28/6 1971 foretaget besigtigelse af det fredede med deltagelse af de ankende og disses advokater samt repræsentanter for de i sagen interesserede myndigheder og institutioner, herunder Danmarks Naturfredningsforening og Naturfredningsrådet.

Fredningen blev herunder stærkt anbefalet fra videnskabelig side samt af fredningsplanudvalget. De ankendes erstatningspåstande blev nærmere uddybet og begrundet. Kammerherre Skeel fremsatte endvidere ønske om tilladelse til indhegning af det fredede med vildthejn.

Overfredningsnævnet har herefter besluttet at stadfæste den af fredningsnævnet ved kendelse af 7/8 1970 gennemførte fredning for så vidt angår omfang og indhold. Det bemærkes herved, at indhegning ikke er tilladt. Påtaleret tilkommer dog alene fredningsnævnet samt Naturfredningsrådet. Derimod har Overfredningsnævnet ikke fuldt ud kunnet tiltræde de af fredningsnævnet tilkendte erstatningsbeløb.

7. Beplantning med busk- og trævegetation må ikke finde sted.
8. Eksisterende hvidgranplantninger må ikke fornyes.
9. Afvandinger må ikke foretages.
10. Terrænformerne må ikke ændres ved afgravning eller opfyldning.
11. Arealerne må ikke yderligere opdyrkes.
12. Der må ikke indenfor de fredede områder anvendes kemikalier til ukrudts- eller skadedyrsbekæmpelse.
13. Fredningen skal ikke være til hinder for, at de påtaleberettigede, uden bekostning for ejerne, foranlediger, at en ønsket naturtilstand opretholdes.
14. Nævnet forbeholder sig ved tillægskendelse at træffe nærmere bestemmelse om eventuel udvidelse af eller begrænsning i offentlighedens adgang til de fredede arealer, jvf. i sidstnævnte henseende § 56, stk. 1 og 2 i den nugældende naturfredningslov.
15. Påtaleret tillægges Naturfredningsrådet, Danmarks Naturfredningsforening, Fredningsplanudvalget for Nordjylland og Fredningsnævnet for gl. Aalborg Amtsrådskreds, hver for sig. Såfremt Aaby sogn i forbindelse med den forestående regulering af grænserne for fredningsnævnenes arbejdsområder, henlægges under Fredningsnævnet for Gl. Hjørring Amtsrådskreds, tillægges påtale retten dette fredningsnævn i stedet for nærværende fredningsnævn.

Under hensyn til den sene fremkomst af oplysninger vedrørende den projekterede afvandingskanal gennem område II (af hensyn til nabogrundene) har nævnet ikke ment at burde sinke sagens afslutning for at behandle dette spørgsmål. Nævnet forbeholder sig - efter derom eventuel fremsat begæring - ved tillægskendelse at tage stilling hertil. Det skal anføres, at nævnet har fremsat forslag om, at en eventuel kanal føres gennem rør, der er af en sådan beskaffenhed, at de hindrer vands indsivning fra siderne. Dette forslag er dog blevet afvist med den begrundelse, at allerede gravningen vil virke skadelig, idet luftens ilt på afgørende vis vil influere på torvejorden. Nævnet har endvidere foreslået, at en kanal eventuelt kunne etableres gennem den del af området, hvor der i forvejen er gravet torv, og hvor der nu er træ- eller buskbevoksning.

Erstatningsspørgsmålet.

Ved skrivelse af 19. marts 1970 har landsretssagfører Loch på ejerens vegne opstillet disses erstatningskrav således:

18 NOV

Fredningsnævnet for Nordjyllands Amt
att: Sortsøe Jensen
Badehusvej 17
9000 Aalborg

Danmarks
Naturfredningsforening

Aabybro den 11. november 2003

Vedr. klage over fredningsnævnets afgørelse af hegning på matr.nr. 1 bl Vildmosen, Aaby

Hermed sendes en kopi af Nordjyllands Amt meddelelse til ejer Jørgen Skeel.

Der står som følger: *Amtet vil som tilsynsmyndighed være sindet at påbyde forholdet lovliggjort, men forinden vil vi hermed gerne give Dem lejlighed til snarest belejligt at fremkomme med evt. bemærkninger til forholdet.*

Det ser vist ud som om, at jeg har tolket ordet påbud forkert??

Hvad der skete ved den henvendelse, har jeg desværre ikke finde oplysninger om.

Jeg vil tillade mig, at sende en kopi af Danmarks Naturfredningsforening henvendelse om sagen dengang.

Med venlig hilsen

Søren Rosenberg

Søren Rosenberg
DN Aabybro

Jørgen Skeel
Kammerherrensvej 59
9440 Aabybro

Landskabskontoret
Telefax 98 15 63 64
E-mail nj@nja.dk
J.nr.: 8-70-51-8-849-0001-98
Ref.: Per T. Hounum/int
Den 10 MRS. 1998

Deres ejendom, matr.nr. 1bl Vildmosen, Aabybro

Landskabskontoret, der er tilsynsmyndighed med privatejede, fredede arealer, har den 16. februar 1998 konstateret, at dele af ovennævnte areal ved Damvej er indhegnet.

Som De jo sikkert ved, er arealet fredet ved Overfredningsnævnets kendelse af 17. maj 1973. Formålet er at bevare arealerne på grund af "deres skønhed" og af "naturvidenskabelige og undervisningsmæssige" grunde. Overfredningsnævnet bemærker på kendelsens side 27, at "indhegning ikke er tilladt", jf. vedlagte uddrag af kendelsen.

Landskabskontoret er bekendt med, at Deres advokat på Deres vegne så langt tilbage som den 20. maj 1980 tidligere har krævet hegning af matr.nr. 1bl fjernet straks og græsning bragt til ophør, jf. vedlagte kopi af brev af fra advokatfirmaet Stenum og Olesen.

Så vidt landskabskontoret er orienteret har fredningsnævnet ikke senere hen meddelt dispensation til hegning af arealet, og hegningen må derfor betragtes som ulovlig.

Amtet vil som tilsynsmyndighed være sindet at påbyde forholdet lovliggjort, men forinden vil vi hermed gerne give Dem lejlighed til snarest belejligt at fremkomme med eventuelle bemærkninger til forholdet.

Da det ifølge naturbeskyttelseslovens § 74, stk. 1, påhviler den til enhver tid værende ejer eller bruger af en ejendom at berigtige et ulovligt forhold, vil vi gerne samtidig have oplyst navn og adresse på eventuelle brugere af arealet.

Med venlig hilsen

Per T. Hounum
arkitekt

Kopi til:

Danmarks Naturfredningsforening, Samrådet, Thorkild Kjeldsen, Halsvej 246, 9310 Vodskov

Jørgen Skeel
Kammerherrensvej 59
9440 Aabybro

Landskabskontoret

Telefax 98 15 63 64

E-mail nj@nja.dk

J.nr.: 8-70-51-8-849-0001-98

Ref.: Per T. Hounum/int

Den 10 MRS. 1998

Deres ejendom, matr.nr. 1bl Vildmosen, Aabybro

Landskabskontoret, der er tilsynsmyndighed med privatejede, fredede arealer, har den 16. februar 1998 konstateret, at dele af ovennævnte areal ved Damvej er indhegnet.

Som De jo sikkert ved, er arealet fredet ved Overfredningsnævnets kendelse af 17. maj 1973. Formålet er at bevare arealerne på grund af "deres skønhed" og af "naturvidenskabelige og undervisningsmæssige" grunde. Overfredningsnævnet bemærker på kendelsens side 27, at "indhegning ikke er tilladt", jf. vedlagte uddrag af kendelsen.

Landskabskontoret er bekendt med, at Deres advokat på Deres vegne så langt tilbage som den 20. maj 1980 tidligere har krævet hegning af matr.nr. 1bl fjernet straks og græsning bragt til ophør, jf. vedlagte kopi af brev af fra advokatfirmaet Stenum og Olesen.

Så vidt landskabskontoret er orienteret har fredningsnævnet ikke senere hen meddelt dispensation til hegning af arealet, og hegningen må derfor betragtes som ulovlig.

Amtet vil som tilsynsmyndighed være sindet at påbyde forholdet lovliggjort, men forinden vil vi hermed gerne give Dem lejlighed til snarest belejligt at fremkomme med eventuelle bemærkninger til forholdet.

Da det ifølge naturbeskyttelseslovens § 74, stk. 1, påhviler den til enhver tid værende ejer eller bruger af en ejendom at berigtige et ulovligt forhold, vil vi gerne samtidig have oplyst navn og adresse på eventuelle brugere af arealet.

Med venlig hilsen

Per T. Hounum
arkitekt

Kopi til:

Danmarks Naturfredningsforening, Samrådet, Thorkild Kjeldsen, Halsvej 246, 9310 Vodskov

DANMARKS NATURFREDNINGSFORENING

Vester Hassing, den 17. december 1997.

Landskabskontoret
Nordjyllands Amt
Niels Bohrsvej 30
9220 Aalborg Øst

Ulovlig hegning mm. i fredet området.

Ved besigtigelse af en del af det fredede område har jeg fra Damvej og mod Hovensvej konstateret, at der i den sydlige og vestlige del af fredningen er opsat hegn og anlagt en vej indenfor vestgrænsen af fredningen af Aaby Mose i Store Vildmose. Jeg mener, det klart er en overtrædelse af fredningsbestemmelserne, at kreaturer og eller heste ved deres færdsel i området kan ødelægge det fredede randområde, samt at der er foretaget terrænændringer for anlæggelse af en vej. Jeg kan i diverse papirer se at fredningsnævnet den 11. Juli 1979 har behandlet en klage over opdyrkning, opsætning af kreaturhegn m.m på fredet areal, matr. Nr. 1 bl Vildmosen Aaby. Det kan tyde på at det er i det samme område jeg kan konstatere hegning.

Jeg beder derfor amtet som tilsynsmyndighed med de fredede områder om snarest belejligt, at foretage en besigtigelse af det fredede område for at konstatere om min vurdering af ulovlighederne er korrekt. Hvis det opsatte hegn og den anlagte vej etableret i strid med fredningen, ønsker jeg, at der laves en gennemgang af hele fredningen for at konstatere om der er lavet andre ulovligheder så som opdyrkninger, afvanding o.a.

Jeg finder eventuelle ulovligheder i et fredet område, hvor der tilsyneladende tidligere er afgivet en kendelse om ulovligheder, for at være så alvorlig at en sag, at der må ske sanktioner.

Jeg ønsker at blive holdt orienteret om udfaldet af en besigtigelse.

Med venlig hilsen

Thorkild Kjeldsen

Kopi til Danmarks Naturfredningsforening
Nørregade 2, 1165 København K

SAMRÅDET FOR NORDJYLLANDS AMT

Skov- og Natustyrelsen,
Haraldsgade 53,
2100 København Ø.

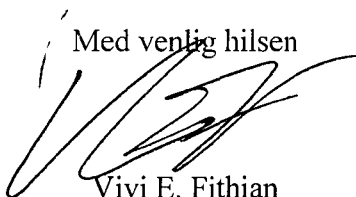
Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen

- 1 DEC. 2003

28. november 2003
J.nr.: 03-121/800-0012
J nr. angives ved alle henvendelser
BEJ/vef

Hermed følger Naturklagenævnets afgørelse af dags dato i sagen om hegning af en del af matr.nr. 1bl Vildmosen, Aaby.

Med venlig hilsen

Vivi E. Fithian
afdelingssekretær

Afgørelsen er sendt til:

- Fredningsnævnet for Nordjyllands Amt, Badehusvej 17, 9000 Aalborg, ad J.nr. FS 68/2003
- Aabybro Kommune, Toftevej 43, 9440 Aabybro
- Danmarks Naturfredningsforening, Masnedøgade 20, 2100 København Ø
- Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomite Aabybro, v/Søren Rosenberg, Blåbærvej 2 B, 9440 Aabybro
- Skov- og Natustyrelsen, Haraldsgade 53, 2100 København Ø.
- Jørgen Skeel, Kammerherrensvej 59, 9440 Aabybro
- Nordjyllands Amt, Teknik og Miljø, Niels Bohrs Vej 30, Postboks 8300, 9220 Aalborg Øst, ad J.nr. 8-70-51-3-849-0003-03

Skov- og Naturstyrelsen

J.nr. SN 2001 - 12 11/14-0014

Akt. nr.

Bil.

27

28 NOV. 2003

J.nr.: 03-121/800-0012

Bej

Afgørelse

i sagen om hegning af en del af matr.nr. 1bl Vildmosen, Aaby.

Fredningsnævnet for Nordjyllands Amt har den 9. oktober 2003 i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1 meddelt dispensation til bibeholdelse af hegning på en del af ovennævnte ejendom. Afgørelsen er påklaget til Naturklagenævnet af Danmarks Naturfredningsforenings lokal-komité i Aabybro.

Arealet, matr.nr. 1bl Vildmosen, Aaby er omfattet af Overfredningsnævnets kendelse af 17. maj 1973 om fredning af dele af Store Vildmose. Ifølge fredningsbestemmelserne er indhegning ikke tilladt.

Arealet ligger i EF habitatområde nr. 12, Store Vildmose, hvor udpegningsgrundlaget bl.a. er aktive højmoser og nedbrudte højmoser med mulighed for naturlig regeneration.

Nordjyllands Amt har til fredningsnævnet oplyst, at ejeren af arealet, Jørgen Skeel, over for amtet skriftligt har forklaret, at området var hegnet i 1981, hvor han overtog ejendommen, og at han ønsker at bibeholde det. I indhegningen går et mindre antal kreaturer.

Amtet har videre udtalt, at en fortsat græsning af arealet er med til at hindre yderligere tilgroning med træarter fra randzonen og vestpå. Græsningen medvirker således til at bevare den eksisterende høje naturkvalitet i mosen. Arealet er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 om beskyttet natur (kultureng og mose), men den konstaterede drift af arealet er ikke i strid med bestemmelserne i lovens § 3. Amtet har derfor

indstillet, at fredningsnævnet meddeler tilladelse til bibeholdelse og fremtidig vedligeholdelse af et sædvanligt landbrugshegn på arealet.

Fredningsnævnet har besigtiget arealet og har, henset til at hegnet er meget lidt synligt, at arealet kræver afgræsning og at der ifølge amtet snarest kan forventes en plejeplan for arealerne, besluttet at meddele den ansøgte dispensation.

Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomité har i sin klage navnlig anført, at hegningen i sig selv er skæmmende og at afgræsning af arealet efter foreningens mening ikke synes at være nødvendig for at undgå træopvækst m.m. Foreningen har til støtte herfor henvist til, at det indhegnede område ligger i randzonen til højmosen i det fredede areal og at højmoser er en meget sårbar naturtype, som Danmark har forpligtet sig til at beskytte gennem EF habitatdirektivet.

I området findes bl.a. porse, kæruld, gøgeurt, den meget sjældne soldug og engblommer, som er på amtets "Projekt Naturovervågningsliste", foruden blåbær, tyttebær og flere slags lyng. Sjældne fugle i området er tredækker (på rødlisten over truede fuglearter), engsnaren, dobbelt bekkasin, traner m.m.

Nordjyllands Amt har telefonisk over for Naturklagenævnet oplyst, at arealet fremtræder som et noget fugtigt engareal med spredt opvækst af træer op mod de egentlige højmosearealer. Amtet har bekræftet, at man agter inden for en nærmere fremtid at udarbejde en plejeplan for det fredede område, og at afgræsning med kreaturer må forventes at indgå som et element i plejeplanen, hvis arealet fortsat skal kunne bevares som et lysåbent græs og urtebevokset areal. Såfremt afgræsning af arealet skal finde sted, vil indhegning være nødvendig.

Afgørelse

Naturklagenævnets formand har på nævnets vegne, jf. naturbeskyttelseslovens § 81, stk. 3, truffet følgende afgørelse:

Efter naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan fredningsnævnet dispensere fra bestemmelserne i en fredning, når det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål. Videregående afvigelser fra en fredning end nævnt i stk. 1 kan, jf. stk. 2, kun foretages efter reglerne om gennemførelse af fredninger.

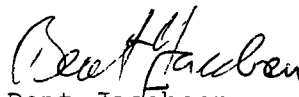
Arealet har gennem en længere årrække været indhegnet og benyttet til kreaturgræsning. Fortsat afgræsning vil ifølge Nordjyllands Amt medvirke til at hindre yderligere tilgroning med træarter fra randzonen og således medvirke til at bevare den eksisterende høje naturkvalitet i mosen.

Da en fortsat indhegning og kreaturafgræsning af arealet ikke ses at være i modstrid med de hensyn, som fredningen fra 1973 skal varetage, stadfæster Naturklagenævnet hermed fredningsnævnets dispensation af 9. oktober 2003.

Inger Vaaben
Viceformand

/

Bent Jacobsen
fredningskonsulent

Afgørelsen er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. naturbeskyttelseslovens § 82. Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. lovens § 88, stk. 1.

Jammerbugt Kommune,
Vand og Natur,
Toftevej 43,
9440 Aabybro.

Aalborg, den 24. november 2014

Vedr.

FS 35/2014:

**Ansøgning om tilladelse til at etablere en boardwalk og platform på
matr.nr. 1bl Vildmosen, Åby, der er omfattet af Overfredningsnævnets
kendelse af 17. maj 1973 om fredning af dele af St. Vildmose.**

Ved mails af 6. juni 2014 og 4. november 2014 har Jammerbugt Kommune fremsendt ansøgning om tilladelse til at etablere en boardwalk og en platform på ovennævnte ejendom.

Nævnet afholdt den 18. november 2014 besigtigelse og forhandling i sagen. Der vedlægges kopi af forhandlingsprotokollen.

Det fremgår heraf, at nævnet kunne dispensere til det ansøgte.

Afgørelsen, der er truffet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1 og 2, kan inden 4 uger fra modtagelse af denne afgørelse påklages til Natur- og Miljøklagenævnet.

Klagevejledning vedlægges.

Tilladelsen må ikke udnyttes inden klagefristens udløb og bortfalder, såfremt den ikke udnyttes inden 3 år.

Niels Bjerre.

kopi fremsendes til:

1. Tage Leegaard,
2. Jens Præstegaard,
3. Naturstyrelsen, København, NST-4112-02440,
4. Danmarks Naturfredningsforening, København,
5. Danmarks Naturfredningsforening v/ Christian Larsen,
6. Dansk Ornitologisk Forening, København,
7. Dansk Ornitologisk Forening v/ Thorkild Lund,
8. Jørgen Skeel.

Klagevejledning

Afgørelsen kan påklages til Natur- og Miljøklagenævnet.

Klagefristen er 4 uger fra den dag afgørelsen er meddelt.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond oprettet efter lov om nationalparker
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Klagen skal sendes til Fredningsnævnet for Nordjylland, Nordlige del, som videresender klagen til Natur- og Miljøklagenævnet sammen med afgørelsen og det materiale, der er indgået i sagens behandling. Du får kopi af fredningsnævnets brev til Natur- og Miljøklagenævnet.

Hvis der bliver klaget, vil Fredningsnævnet underrette dig hurtigst muligt.

Det er en betingelse for Natur- og Miljøklagenævnets behandling af klagen, at der indbetales et gebyr til nævnet. Klagegebyret er fastsat til 500 kr. for privatpersoner og for alle andre klagere, herunder virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder.

Klager modtager en opkrævning på gebyret fra Natur- og Miljøklagenævnet, når nævnet har modtaget klagen fra fredningsnævnet. Denne opkrævning skal benyttes ved indbetaling af gebyret. Natur- og Miljøklagenævnet modtager ikke check eller kontanter. Natur- og Miljøklagenævnet påbegynder behandlingen af klagen, når gebyret er modtaget. Betales gebyret ikke på den anviste måde og inden for den fastsatte frist på 14 dage, afvises klagen fra behandling. Vejledning om gebyrordningen kan findes på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside.

Gebyret tilbagebetales, hvis

- 1) klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
- 2) klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller
- 3) klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Natur- og Miljøklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Fristen for eventuelt søgsmål ved domstolene er 6 måneder, jf. § 88, stk. 1, i naturbeskyttelsesloven.

Fredningsnævnet for Nordjylland, nordlig del,
Badehusvej 17, 9000 Aalborg,
telefon 9968 8461
mail:nordjyllandnord@fredningsnaevn.dk

Den 23. maj 2018

Jammerbugt Kommune

FN-NJN-19-2018: Dæmning i Aaby Mose.

Fredningsnævnet har den 5. marts 2018 fra Jammerbugt Kommune modtaget en ansøgning om etablering af en dæmning langs østkanten på matr.nr.1bl Vildmosen, Aaby. Ansøgningen er indsendt af Jammerbugt Kommune i samarbejde med lodsejeren, Aage V. Jensen Naturfond.

Fredningsnævnet har efter besigtigelse af arealerne besluttet at meddele dispensation. Begrundelsen for afgørelsen fremgår nedenfor i afsnittet om fredningsnævnets afgørelse.

Sagens baggrund

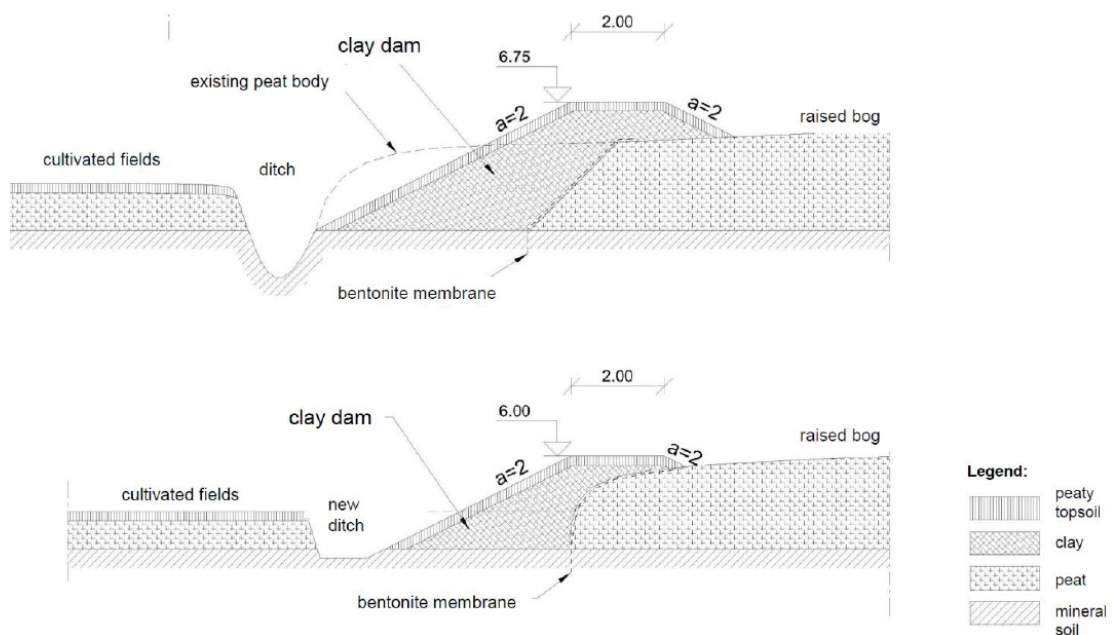
Arealerne er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 17. maj 1973 om fredning af arealer i Store Vildmose, der har til formål af naturvidenskabelige og undervisningsmæssige grunde at bevare arealerne i deres daværende tilstand og som har bestemmelser om, at der ikke må foretages afvanding og at terrænformerne ikke må ændres ved afgravning eller opfyldning. Fredningen skal ikke være til hinder for, at de påtaleberettigede uden udgift for ejeren foranlediger at en ønsket naturtilstand opretholdes.

Jammerbugt Kommune har oplyst, at der som led i Life-projektet Life14 NAT/DK000012 Raised Bogs in Denmark i delområde 3 Store Vildmose ønskes etableret en dæmning med det formål at holde vand inde i Store Vildmose. Formålet med projektet er at sikre gunstig bevaringsstatus for højmosenaturtyperne inden for projektområderne. Der vil være særlig fokus på at bevare og øge arealet med aktiv højmose (7110) og så vidt muligt at genskabe højmose på arealer med nedbrudt højmose og skovbevokset tørvemose. De primære trusler mod den aktive højmose i Store Vildmose er udtørring, næringsberigelse og tilgroning.

Det fremgår af en til sagen fremlagt rapport fra Cowi, at der enten skal afgraves 5 meter af højmosefladen for at kunne bygge dæmningen med den rette hældning eller tilkøbes landbrugsjord på ydersiden (øverste tegning). I sidste tilfælde skal der etableres en ny grøft på ydersiden af dæmningen (nederste tegning).

Jammerbugt Kommune har oplyst, at det endnu ikke er afklaret om dæmningen skal ligge i kanten af mosen, da dette beror på hvilke aftaler, man kan lave med lodsejerne uden for mosen. Uanset om det bliver den ene eller den anden løsning skal der ryddes et bælte af træer på cirka 10-20 m. Dette er der søgt særskilt dispensation til efter naturbeskyttelseslovens §3. Det forventes, at dæmningen skal have et overmål for at kompensere for, at kanten er sunket sammen. Dæmningen vil blive ca. 1 m højere end mosefladen og samlet på ca. 3 km. Dæmningen placeres, hvor der i dag er en grøft. Den nye grøft umiddelbart øst for den nuværende vil blive etableret med en membran, ligesom den vil blive mindre stejl end den nuværende. Dæmningen er et af de tiltag, som skal gennemføres i

forbindelse med Life-projektet Life Raised Bogs in Denmark. Der vil senere blive ansøgt til lukning af interne grøfter, samt hævnning af en markvej, tørve-dæmninger mellem balke mm.

Figur 7-8 Skitse af dæmninger langs kant af højmosen: øverst på og nederst uden for den eksisterende moseflade (Fra Aalborg Kommune, udarbejdet til etablering langs Tofte Mose)

Følgende er blandt andet oplyst i Cowis rapport om Natura 2000-området: Det består af resterne af den vidtstrakte højmosen Store Vildmose, samt af mindre tilstødende engarealer og enkelte lave morænebakker. Hele området er dannet på stenalderhavets hævede havbund. De mere eller mindre tilgroede rester af den oprindelige højmosen, findes i den nordlige og vestlige del af denne. Områdets højmosepartier er af national betydning i kraft af, at de udgør de næststørste sammenhængende arealer med Aktiv højmosen i Danmark. Der er ligeledes store områder med Nedbrudt højmosen og Skovbevokset tørvemose. Flere af disse områder rummer gode muligheder for genopretning af Aktiv højmosen. I området findes desuden mindre, men på nationalt plan værdifulde forekomster af en række naturtyper tilknyttet den unikke høslet-eng ved Stavad Enge, herunder den sjældne habitatnaturtype Indlandssalteng, Tidvis våd eng samt Riggær og Surt overdrev. Af andre naturtyper i området kan nævnes en sandet morænebakke med blandet løvskov og hede.

Dagsommerfuglen hedepletvinge har tidligere levet i området, men har været forsvundet i de sidste 15 år. Den er imidlertid genfundet i 2017 i kanten af Grishøjgårds Krat. Området rummer et værdifuldt fugle- og dyreliv og en del sjældne planter. I højmoserne findes bl.a. bestande af de rødlistede arter muldebær og langbladet soldug. Engarealerne rummer en ynglebestand af engsnarre, som er rødlistet i Danmark.

Sagens behandling

Fredningsnævnet har behandlet sagen på et møde med besigtigelse den 16. maj 2018. I besigtigelsen deltog fredningsnævnet ved formanden, dommer Niels Bjerre, det ministerielt udpegede medlem Tage Leegaard og det kommunalt udpegede medlem Torben Sørensen. For Jammerbugt Kommune mødte Marianne Lindhardt og Karsten Jørgensen. For Aage V. Jensen Naturfond mødte Jacob

Palsgaard Andersen og Niels Lisborg. For Danmarks Naturfredningsforening mødte Sigurd Christensen.

Jacob Palsgaard Andersen og Niels Lisborg oplyste, at det er lykkedes Aage V. Jensen Naturfond at opkøbe arealer øst for den fredede højmosse, og som grænser op til mosen, således at det i givet fald kun er i den nordligste del af den projekterede dæmning at anvende arealer, der er omfattet af fredningen. Arbejdet med bygning af dæmning og grøftegravning vil blive udført så skånsomt som muligt under anvendelse køretøj med gummilarvefødder og køreplader, hvis dette skønnes påkrævet.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningen af arealer ved Store Vildmose betyder, at projektet kræver fredningsnævnets dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, hvorefter fredningsnævnet kan meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke strider mod fredningens formål.

Det fremgår endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2, at fredningsnævnet kun kan meddele dispensation fra en fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer en forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelig forstyrrelse af arter, som området er udpeget for. Fredningsnævnet kan endvidere i medfør af § 50, stk. 3 kun meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke kan ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er nævnt i bilag 3 til loven, eller ødelægge de plantearter, der er nævnt i bilag 5 til loven, i alle livsstadier.

Fredningsnævnet lægger efter sagens oplysninger til grund, at en dispensation ikke er i strid med naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 eller 3.

På baggrund af de foreliggende oplysninger kan fredningsnævnet meddele dispensation til det ansøgte projekt. Fredningsnævnet har i overensstemmelse med projektmaterialet vurderet, at det ansøgte må antages at være i overensstemmelse med fredningens formål til gavn for Natura 2000-området.

Klagevejledning

Der kan klages over denne afgørelse til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagen skal ifølge naturbeskyttelseslovens § 87 indgives via Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening, jf. vejledningen på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,

- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder og organisationer (2016-niveau). Klagegebyret reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks som løbende offentliggjort i forslag til finanslov med virkning for klager, der modtages i Miljø- og Fødevareklagenævnet fra og med den 1. februar 2017. Miljø- og Fødevareklagenævnet offentliggør størrelsen af klagegebyret på sin hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret opkræves i forbindelse med klagens oprettelse i Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening. Klagen behandles først, når gebyret er betalt. Vejledning om gebyrbetalingen kan ligeledes findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

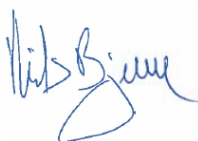
Gebyret tilbagebetales, hvis klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves, hvis klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller hvis klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence. Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af en frist for efterkommelse af en afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Miljø- og Fødevareklagenævnet, så tilbagebetales gebyret dog ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller hvis klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse i sagen. Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis Miljø- og Fødevareklagenævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

En dispensation må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at dispensationen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er meddelt.

Med venlig hilsen

Niels Bjerre

Denne afgørelse sendes til:

1. Tage Leegaard,
2. Torben Sørensen,
3. Miljøstyrelsen, København,
4. Jammerbugt Kommune, att. Marianne Lindhardt,
5. Danmarks Naturfredningsforening, København,
6. Danmarks Naturfredningsforening v/ Søren Rosenberg,
7. Dansk Ornitologisk Forening, København,
8. Dansk Ornitologisk Forening v/ Thorkild Lund,
9. Dansk Botanisk Forening v/ Flemming Thorning-Lund,
10. Friluftsrådet, centralt,
11. Friluftsrådet, Kreds Nordvest v/ Jørn Schjötler,
12. Aage V. Jensen Naturfond.

**Fredningsnævnet for Nordjylland, nordlig del,
Badehusvej 17, 9000 Aalborg,
telefon 9968 8461
mail:nordjyllandnord@fredningsnaevn.dk**

Den 19. august 2018

Jammerbugt Kommune

FN-NJN-51-2018: Dæmning i Aaby Mose. (Tillæg til FN-NJN-19-2018)

Fredningsnævnet har i en afgørelse af den 23. maj 2018 (FN-NJN 19/2018) meddelt dispensation til at etablere en dæmning langs østkanten på matr. nr. 1 bl Vildmosen, Aaby. Arealet er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 17. maj 1973 om fredning af arealer i Store Vildmose.

Der henvises til afgørelsen af 23. maj 2018.

Fredningen har bestemmelser om, at der ikke må foretages afvanding, og at terrænformerne ikke må ændres ved afgravning eller opfyldning.

Ved en mail af 31. juli 2018 har Jammerbugt Kommune indbragt sagen på ny for nævnet, idet det i forbindelse med detailprojekteringen udført af Naturrådgivningen er kommet frem, at det udover dæmningen er nødvendigt at etablere 13 tværdiger, som skal føres fra dæmningen og ind i mosefladen. Tværdigerne er nødvendige for at undgå, at der langs med dæmningen kommer en vandstrøm, som vil løbe langs bagsiden af dæmningen og henholdsvis sydpå og nordpå til udløb i det eksisterende vandløb uden at skabe den ønskede vandstandshævning i mosen.

Det er i ansøgningen anført, at de 13 tværdiger skal placeres vinkelret på dæmningen. Tværdigerne bliver hver mellem 25-50 m lange, og højden aftager med 0,2 m mellem tværdigerne mod nord og syd fra den højeste del af mosen. Inde i tværdigerne og ned til 3 m under overfladen vil der være en PE-membran. På diget lægges tørv fra området. Tværdigerne vil blive vandrette og starte med at være ca. 1 m høje ved dæmningen, og som følge af det kraftigt hældende moseterræn ud mod dæmningen vil digehøjden aftage ind i terræn.

Fredningsnævnets afgørelse

Denne afgørelse er truffet af formanden for fredningsnævnet efter § 10, stk. 5, i bekendtgørelse om forretningsorden for fredningsnævn.

Fredningen af arealer ved Store Vildmose betyder, at projektet kræver fredningsnævnets dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, hvorefter fredningsnævnet kan meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke strider mod fredningens formål.

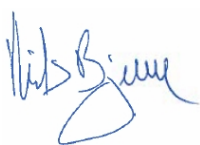
Det fremgår endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2, at fredningsnævnet kun kan meddele dispensation fra en fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer en forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelig forstyrrelse af arter, som området er udpeget for. Fredningsnævnet kan endvidere i medfør af § 50, stk. 3 kun meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke kan ødelægge yngle- eller rasteområder i det

naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er nævnt i bilag 3 til loven, eller ødelægge de plantearter, der er nævnt i bilag 5 til loven, i alle livsstadier.

Fredningsnævnet lægger efter sagens oplysninger til grund, at en dispensation ikke er i strid med naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 eller 3.

På baggrund af de foreliggende oplysninger kan fredningsnævnet meddele dispensation til etablering af de 13 tværdiger i forbindelse med etablering af den tidligere godkendte dæmning. Fredningsnævnet har i overensstemmelse med projektmaterialet vurderet, at det ansøgte må antages at være i overensstemmelse med fredningens formål til gavn for Natura 2000-området.

Med venlig hilsen

Niels Bjerre

Denne afgørelse sendes til:

1. Tage Leegaard,
2. Torben Sørensen,
3. Miljøstyrelsen, København,
4. Jammerbugt Kommune, att. Marianne Lindhardt,
5. Danmarks Naturfredningsforening, København,
6. Danmarks Naturfredningsforening v/ Søren Rosenberg,
7. Dansk Ornitologisk Forening, København,
8. Dansk Ornitologisk Forening v/ Thorkild Lund,
9. Dansk Botanisk Forening v/ Flemming Thorning-Lund,
10. Friluftsrådet, centralt,
11. Friluftsrådet, Kreds Nordvest v/ Jørn Schjötler,
12. Aage V. Jensen Naturfond.

Fredningsnævnet for Nordjylland, nordlig del,

Badehusvej 17, 9000 Aalborg,

telefon 9968 8461

mail:nordjyllandnord@fredningsnaevn.dk

Den 17. juni 2020

Aage V. Jensen Naturfond

FN-NJN-9-20: Opførelse af udsigtsplatform og boardwalk ved Åby Mose.

Fredningsnævnet har den 30. januar 2020 fra arkitekt Torben Kjær, E N Arkitektur A/S på vegne Aage V. Jensen Naturfond modtaget en ansøgning om opførelse af en udsigtsplatform og boardwalk mv. ved Aaby Mose i Store Vildmose. Den berørte ejendom, der er ejet Aage V. Jensen Naturfond, har matr. nr. 1bl Vildmosen Åby.

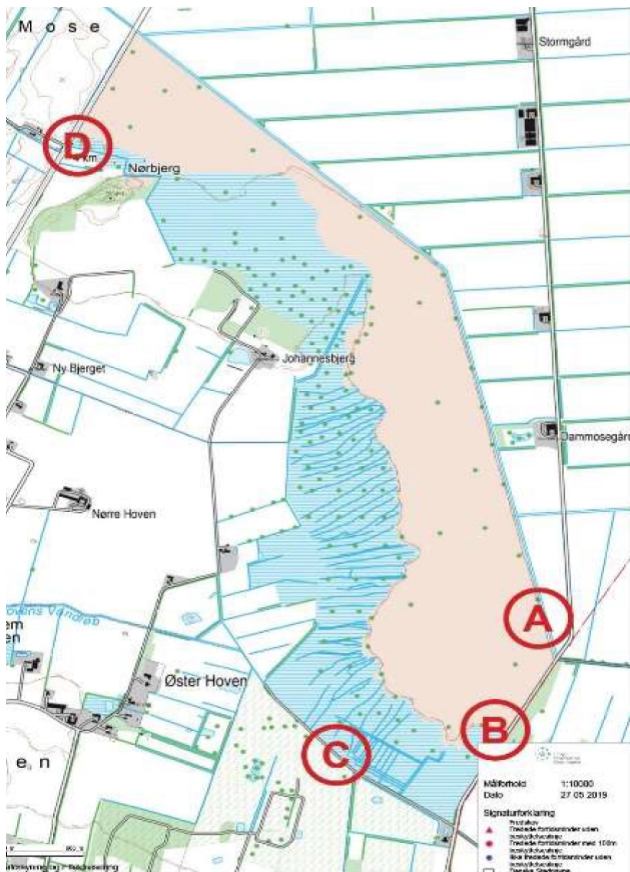
Fredningsnævnet har efter besigtigelse af arealerne besluttet at meddele dispensation. Begrundelsen for afgørelsen fremgår nedenfor i afsnittet om fredningsnævnets afgørelse.

Sagens baggrund

Arealerne er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 17. maj 1973 om fredning af arealer i Store Vildmose, der har til formål af naturvidenskabelige og undervisningsmæssige grunde at bevare arealerne i deres daværende tilstand og som har bestemmelser om, at bebyggelse ikke skal være tilladt. Endvidere er det bestemt, at opstilling af skure, boder, master, pæle, transformerstationer eller andre skæmmende indretninger ikke må finde sted.

I ansøgningen er det oplyst, at der ansøges om tilladelse til

- 1) opførelse af en udsigtsplatform i forbindelse med parkeringsarealet øst for den nyetablerede dæmning i Aaby Moses sydlige ende. (markeret med "A" på nedenstående kort).
- 2) etablering af en boardwalk samt mindre formidlingsplatform mod sydøst som erstatning for nuværende udlagte brædder direkte oven på moseoverfladen. (markeret med B)
- 3) etablering af en sti langs med Damvejen, der forbinder parkeringspladsen ved "A" og eksisterende markvej "B".
- 4) etablering af to mindre broer/overgange over grøft langs sti (markeret med "C")
- 5) forlængelse af eksisterende boardwalk i nordlig ende ved "trædestenene", samt ny boardwalk i forbindelse med hængesækken øst for overdrevet (markeret med D)

Indsatsområder

Ansøgeren har oplyst, at Aaby Mose er en del af det knap 2.000 ha store Natura 2000-område 12 Store Vildmose. Med et igangværende EU-støttet LIFE-projekt er det planen at sikre bedst mulige vilkår for højmosen som naturtype. Denne ansøgning omhandler forbedringer til eksisterende publikumsfaciliteter og etablering af nye, som kan forbedre formidlingen af området og tiltrække flere besøgende med interesse for natur.

Indsatsen fordeles på 4 delprojekter:

Område A

I den sydøstlige del af mosen er der etableret en parkeringsplads for besøgende. Her ønskes etableret en udsigtsplatform i to plan. Via en 40 m lang rampe føres publikum 1,8 m op til oversiden den nyetablerede dæmning. Her er der bænke og infotavler og et trappeanlæg, der dels giver adgang til et plateau 3 m højere oppe og dels fungerer som en formidlings-siddetrappe. Anlægget opføres i beton og stål og beklædes med cortenstål, der matcher højmosens naturlige toner. Indvendigt beklædes med træ.

Område B

En eksisterende boardwalk længere mod syd udskiftes med en ny boardwalk længere mod sydvest, hvor flere af mosens vækstzoner kan formidles. Den nye boardwalk hæves let over mosefladen og føres længere ud for bedre kig. For enden rampes boardwalken op til en mindre platform maksimalt en meter over mosens overflade. Den endelige placering af boardwalken er under afklaring, da den afventer afklarende placering af kommende membranprojekt i denne del af mosen.

Stien langs Damvej er tænkt etableret som en 2 m bred grussti på nordvestsiden af Damvej på den 855 m lange strækning fra markvejen ved Damvej nr. 49 og op til parkeringspladsen. Stien placeres i en trace med centerlinje 2,2 m fra asfaltkanten, på en 2,2 m bred opfyldning af bundsikring lagt på et finmasket geonet ind mod vejdamningen. Stien får minimum 1 m bred græsabat.

Område C

Naturfondens areal grænser mod vest op mod Aaby Skov, hvor Naturstyrelsen er i gang med et skovrejsningsprojekt. Langs skellet anvendes et eksisterende hjulspor som vandresti på Naturfondens areal, men adskilles fra Aaby Skov af en grøft. Med projektet ønskes der at binde de 2 stisystemer sammen 2 steder med en simpel brokonstruktion i træ, således at publikum og lokale får et udvidet stisystem mellem de to områder.

Område D

I mosens nordlige ende findes et fredet fortidsminde i form af 64 store trædesten fra omkring 200 år e. kr. fødsel ved et gammelt vadested. Nær ved ligger Aaby Bjerg- fredskov- og et overdrev, der hvert år naturplejes af frivillige fra Danmarks Naturfredningsforening. Ved Centralgårdsvej er en eksisterende parkeringsplads med informationstavler og en boardwalk, der leder hen mod de fredede trædesten. Boardwalken ender i en mindre platform med et par bænke og en informationstavle ca. 50 m før trædestenene. Der ønskes en forlængelse af boardwalken hen til og langs trædestenene, således at seværdighederne også gøres tilgængelige for kørestolsbrugere og besøgende med klapvogn. Fra trædestenene er der allerede en trampesti hen til overdrevet. Herfra er det et ønske at fortsætte trampestien ud mod hængesækken mod øst. Her etableres en boardwalk, der leder besøgende ud gennem varierede vækstzoner til hængesækken mod øst. Boardwalken drejer mod nord og føres hen til eksisterende trampesti på tørt højereliggende terræn.

Naturfonden har som begrundelse for en gennemførelse af projektet bl.a. anført, at det med Naturfondens erhvervelse af området og Jammerbugt Kommunes igangsætning af LIFE-projektet

findes naturligt også at løfte kvaliteten og udvide publikumsfaciliteterne ved Aaby Mose. Formålet er at forbedre formidlingen og tiltrække endnu flere besøgende, der kan følge udviklingen og genopretningen af mosen.

Naturfonden har endvidere bl.a. anført:

- *Det er i dag ikke muligt at komme op og få overblik og et langt kig over højmosen

- *Udformning og materialevalg vil få udsigtsplatformen(A) til at fungere som landmark for højmosen, men samtidigt tilpasset så den matcher og ikke dominerer.

- *Cortenstålet fremstår i matte, brunlige, rustrøde nuancer, der matcher højmosens vegetation. Glasværn udelades for at undgå spejlinger.

- *Udsigtsplatformen udformes, således at man ikke kan komme op på den nyetablerede dæmning.

- *Den eksisterende boardwalk (B) er utilstrækkelig, i dårlig stand og medfører uhensigtsmæssig slid på højmosevegetationen. Ældre personer og personer med gangbesvær kan ikke komme ud og opleve højmosen.

- *Publikumsfaciliteterne etableres, således at besøgende selv kan orientere sig og få viden via opstillede informationstavler, men samtidigt dimensioneres, så der kan arrangeres guidede ture for større grupper.

- *Boardwalks (B og D) etableres som hævede flader, der sikrer vandbevægelse og lys under. Herved sikres mod oversvømmelse med hurtigere udtørring efter dug og regn. På alle boardwalks etableres en 6-10 cm kant, således at kørestole m.m. ikke risikerer at køre af boardwalken.

- *I forbindelse med trædestenene (D) er der allerede en græsbelagt sti på den vestlige side af stenene. Med en let hævet boardwalk bliver adgangen ligeværdig tilgængelig for alle besøgende.

- *Med overgangene til Aaby Skov udvides skovens stisystem til glæde for besøgende både i skov og ved mose.

- *Det er i dag ikke muligt at komme ud at se den sjældne hængesæk (D), da området er sumpet og man skal gennem en tilgroet lagg-zone.

- *Naturfonden har en brugergruppe for Aaby Mose, som har tilsluttet sig projektet.

Jammerbugt Kommune har i et notat af 29 maj 2020 redegjort for projektet i forhold til naturbeskyttelseslovens § 3 og Natura 2000. Det er bl.a. anført, at den ansøgte udsigtsplatform ikke vil føre til tilstandsændringer, hvorfor en dispensation ikke er påkrævet. Denne vurdering skal ses i sammenhæng med tilladelsen til den dæmning langs mosen, som blev etableret i 2018/2019. Det vurderes heller ikke, at det ansøgte efter etablering eller i anlægsfasen vil påvirke tilstødende habitatnatur i form af aktiv højmose negativt eller være til hindring for opnåelse af gunstig bevaringsstatus herfor i det relevante Natura 2000 område. Anlægsarbejdet kan udføres uden at benytte tilstødende højmoseareal som arbejdsområde. Det ansøgte vurderes ikke at være til gene eller have negativ påvirkning af øvrige habitatnaturtyper, samt arter på udpegningsgrundlaget for Natura 2000 området. Der er ikke kendskab til forekomst af særlige, sjældne, rødlistearter eller arter omfattet af habitatdirektivets bilag IV indenfor eller i umiddelbar tilknytning til anlægsområdet, som kan tænkes at blive negativt påvirket af etablering af den ansøgte udsigtsplatform.

Ved en afgørelse af 23. maj 2018 meddelte fredningsnævnet tilladelse til etablering af en dæmning langs mosen (FN-NJN-2018)

Sagens behandling

Fredningsnævnet har behandlet sagen på et møde med besigtigelse den . I besigtigelsen deltog fredningsnævnet ved formanden, dommer Niels Bjerre, det ministerielt udpegede medlem Tage Leegaard og det kommunalt udpegede medlem Torben Sørensen. For Aage V. Jensen Naturfond mødte Niels Dahlin Lisborg. For Danmarks Naturfredningsforening mødte Søren Rosenberg. For Dansk Botanisk Forening mødte Flemming Thorning-Lund. For Dansk Ornitologisk Forening mødte Svend Erik Mikkelsen.

Niels Dahlin Lisborg redegjorde for det allerede udførte arbejde med etablering af dæmningen, idet han bemærkede, at Aage V. Jensen Naturfonden har ønske om at forbedre publikumsfaciliteterne. Han gennemgik også de øvrige tiltag, herunder etableringen af en sti langs med Damvejen fra punkt "A" til punkt "B". Denne sti tænkes anlagt som en grussti, således at stien kan anvendes af dårligt gående og kørestolsbrugere. Placeringen af denne sti ligger ikke helt fast med hensyn til, hvor langt stien skal anlægges ind i mosen. I område "C" vil et eksisterende hjulspor blive anvendt som vandresti. I forbindelse med etablering af en boardwalk ved siden af trædestenene (område D) skal Slots- og Kulturstyrelsen involveres.

Svend Erik Mikkelsen udtalte, at Dansk Ornitologisk Forening ser positivt på projektet, idet han fremhævede vigtigheden af formidling af naturværdierne.

Søren Rosenberg bemærkede, at Danmarks Naturfredningsforening ikke har indvendinger imod ansøgningen.

Flemming Thorning- Lund udtalte, at Dansk Botanisk Forening er positiv overfor de foreliggende planer.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningen af arealer ved Store Vildmose betyder, at projektet kræver fredningsnævnets dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, hvorefter fredningsnævnet kan meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke strider mod fredningens formål.

Det fremgår endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2, at fredningsnævnet kun kan meddele dispensation fra en fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer en forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelig forstyrrelse af arter, som området er udpeget for. Fredningsnævnet kan endvidere i medfør af § 50, stk. 3 kun meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke kan ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er nævnt i bilag 3 til loven, eller ødelægge de plantearter, der er nævnt i bilag 5 til loven, i alle livsstadier.

Fredningsnævnet lægger efter sagens oplysninger til grund, at en dispensation ikke er i strid med naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 eller 3.

På baggrund af de foreliggende oplysninger kan fredningsnævnet meddele dispensation til det ansøgte projekt. Fredningsnævnet har i overensstemmelse med projekt materialet vurderet, at det ansøgte må antages at være i overensstemmelse med fredningens formål.

Hvis der sker en afvigelse i projektet med hensyn til etablering af stien langs Damvej, der indebærer en placering længere inde i højmosen, skal der indhentes en ny dispensation.

Klagevejledning

Der kan klages over denne afgørelse til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagen skal ifølge naturbeskyttelseslovens § 87 indgives via Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening, jf. vejledningen på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder og organisationer (2016-niveau). Klagegebyret reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks som løbende offentliggjort i forslag til finanslov med virkning for klager, der modtages i Miljø- og Fødevareklagenævnet fra og med den 1. februar 2017. Miljø- og Fødevareklagenævnet offentliggør størrelsen af klagegebyret på sin hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret opkræves i forbindelse med klagens oprettelse i Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening. Klagen behandles først, når gebyret er betalt. Vejledning om gebyrbetalingen kan ligeledes findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret tilbagebetales, hvis klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves, hvis klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller hvis klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence. Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede

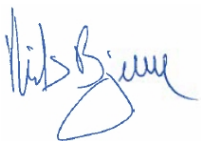
afgørelse er forlængelse af en frist for efterkommelse af en afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Miljø- og Fødevareklagenævnet, så tilbagebetales gebyret dog ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller hvis klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse i sagen. Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis Miljø- og Fødevareklagenævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

En dispensation må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at dispensationen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er meddelt.

Med venlig hilsen

Niels Bjerre

Denne afgørelse sendes til:

1. Tage Leegaard,
2. Torben Sørensen,
3. Miljøstyrelsen, København,
4. Jammerbugt Kommune, att. Allan Eskesen,
5. Danmarks Naturfredningsforening, København,
6. Danmarks Naturfredningsforening v/ Søren Rosenberg,
7. Dansk Ornitologisk Forening, København,
8. Dansk Ornitologisk Forening v/ Svend Erik Mikkelsen,
9. Dansk Botanisk Forening v/ Flemming Thorning-Lund,
10. Friluftsrådet, centralt,
11. Friluftsrådet, Kreds Nordvest v/ Jørn Schjötler,

12. Aage V. Jensen Naturfond.

Fredningsnævnet for Nordjylland, nordlig del,
Badehusvej 17, 9000 Aalborg,
telefon 9968 8461
mail:nordjyllandnord@fredningsnaevn.dk

Jammerbugt Kommune

Den 7. marts 2021

FN-NJN-70-2020: Hydrologisk projekt i Aaby Mose (Store Vildmose)

Fredningsnævnet har den 13. oktober 2020 fra Jammerbugt Kommune modtaget ansøgning om dispensation til gennemførelse af hydrologiske tiltag på matr.nr. 1 bl Vildmosen, Åby, der ejers af Aage V. Jensen Naturfond.

Fredningsnævnet har efter høring hos Danmarks Naturfredningsforening og Friluftsrådet behandlet sagen uden besigtigelse som en formandsafgørelse i medfør af forretningsorden for fredningsnævn § 10, stk.5.

Fredningsnævnet har besluttet at meddele dispensation. Begrundelsen for afgørelsen fremgår neden for i afsnittet om fredningsnævnets afgørelse.

Sagens baggrund

Arealet er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 17. maj 1973 om fredning af Store Vildmose, der har til formål at bevare mosearealerne i deres daværende tilstand og med bestemmelser om, at terrænformerne ikke må ændres ved afgravning eller opfyldning.

Jammerbugt Kommune har om det påtænkte projekt oplyst, at dette indebærer sikring af afvanding fra mosen ved følgende tiltag:

- Etablering af en dæmning med membran og overløb i ”lommen” ved Johannesbjerg,
- Etablering af en mindre dæmning med membran i det sydlige område,
- Lukning af interne grøfter,
- Lukning af røroverføringer under jordvejen langs vestkanten.

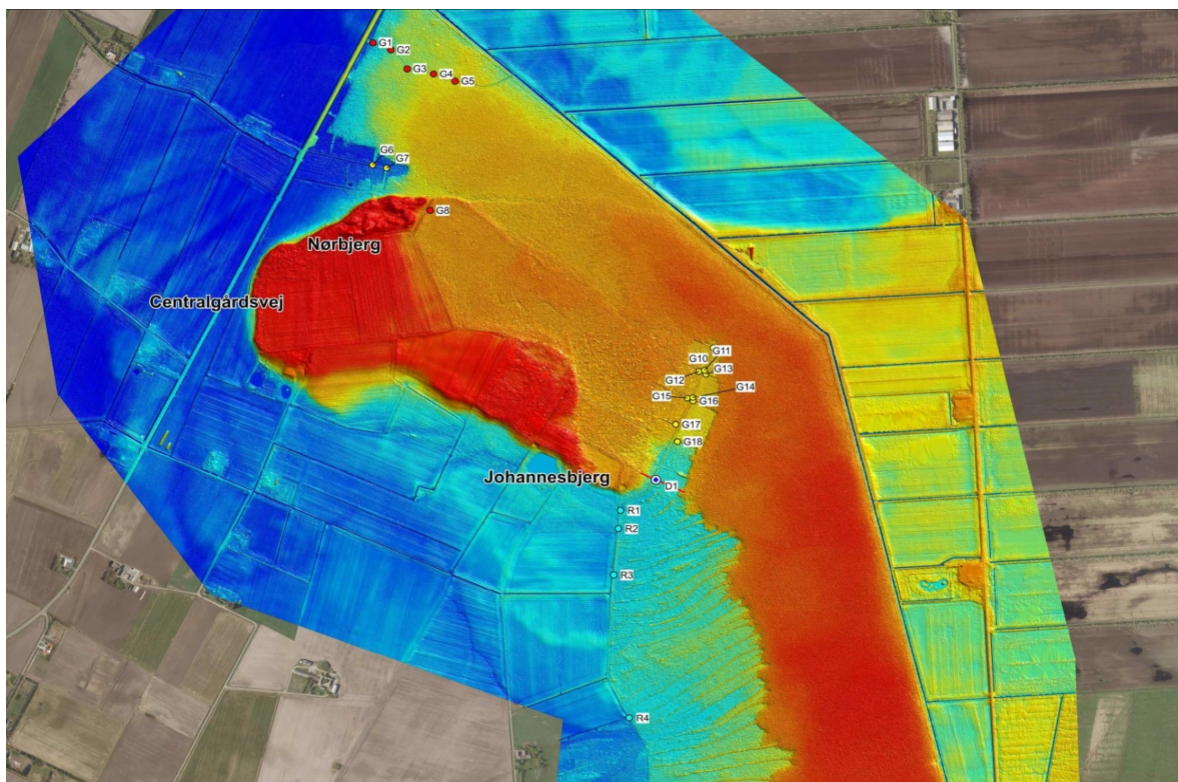
Det er oplyst, at projektets formål er at sikre gunstig bevaringsstatus for aktiv højmoser 7110 og reetablering af højmoser på nedbrudt højmoser 7120 på grund af tørvegravning og skovbevokset tørve-moser 91D0. Dette gøres ved at hæve vandstanden med disse tiltag, da den største trussel for højmosen er udtørring med følgende nedbrydning og tilgroning. Udførelse af disse tiltag forventes at medføre sikring af en mere permanent høj vandstand i højmosen og de omgivende naturtyper med vækst af sphagnummosser, forbedring af tilstanden af højmosen samt styrkelse af gendannelsen af aktiv højmoser til følge. Processen forventes at tage mange år.

Fredningsnævnet har indhentet et detailprojekt udarbejdet af Cowi A/S, der er dateret november 2020.

Neden for ses oversigtskort, hvor gul farve viser lukning af grøft ved tilfyldning, rød farve viser grøft lukket med skrot og grønlig farve viser rørunderløb, der lukkes.

Yderligere nedenfor ses med samme farvelægning på hele området.

Jammerbugt Kommune har den 21. december 2020 på nærmere vilkår meddelt dispensation i henhold til naturbeskyttelseslovens § 3.

Jammerbugt Kommune har bl.a. stillet som vilkår, at anlægsarbejdet foretages i perioden 1. februar – 31. december 2021, at arbejdskørsel på moseflade foretages i tørre perioder eller perioder med frost, at der benyttes køreplader i det omfang, det er nødvendigt for at undgå varige kørespor og sammenpresning af mosetørven, samt at der ikke må fældes større områder med træer og buske i fuglenes ynglesæson (1. april – 30. august).

Jammerbugt Kommune har endvidere oplyst, at projektet søger at implementere den kommunale handleplan Natura 2000-handleplan for Natura 2000-område nr. 12- Store Vildmose, hvor der er et større krav til genopretning af arealer til aktiv højmose. Kommunen har vurderet, at de hydrologiske tiltag vil være et væsentligt tiltag til sikring af gunstig bevaringsstatus for den aktive højmose samt et delområde med karakter af hængesæk.

Endelig er det oplyst, at der inden for projektområdet potentielt kan forekomme bilag IV-arter: vandflagermus, markfirben, odder og spidssnudet frø, men der er ikke aktuelt kendskab til forekomster, og det vurderes ikke, at tiltagene vil have negative konsekvenser for arterne.

Danmarks Naturfredningsforening har i mail af 2. februar 2021 anbefalet projektet. Friluftsrådet har ikke udtalt sig.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredning af Store Vildmose betyder, at det ansøgte projekt kræver fredningsnævnets dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk.1, hvorefter fredningsnævnet kan meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke strider mod fredningens formål.

Det fremgår endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2, at fredningsnævnet kun kan meddele dispensation fra en fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer en forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelig forstyrrelse af arter, som området er udpeget for. Fredningsnævnet kan endvidere i medfør af § 50, stk. 3 kun meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke kan ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er nævnt i bilag 3 til loven, eller ødelægge de plantearter, der er nævnt i bilag 5 til loven, i alle livsstadier.

Fredningsnævnet lægger efter sagens oplysninger til grund, at en dispensation ikke er i strid med naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 eller 3.

Fredningsnævnet kan på baggrund af de foreliggende oplysninger, herunder navnlig oplysningerne om projektets gavnlige effekt i form af en gunstig bevaringsstatus for arealerne, meddele dispensation til det ansøgte på samme vilkår som indeholdt i Jammerbugt Kommunes dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 3.

Klagevejledning

Der kan klages over denne afgørelse til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagen skal ifølge naturbeskyttelseslovens § 87 indgives via Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening, jf. vejledningen på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder og organisationer (2016-niveau). Klagegebyret reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks som løbende offentliggjort i forslag til finanslov med virkning for klager, der modtages i Miljø- og Fødevareklagenævnet fra og med den 1. februar 2017. Miljø- og Fødevareklagenævnet offentliggør størrelsen af klagegebyret på sin hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret opkræves i forbindelse med klagens oprettelse i Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening. Klagen behandles først, når gebyret er betalt. Vejledning om gebyrbetalingen kan ligeledes findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

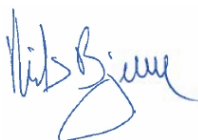
Gebyret tilbagebetales, hvis klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves, hvis klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller hvis klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence. Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af en frist for efterkommelse af en afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Miljø- og Fødevareklagenævnet, så tilbagebetales gebyret dog ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller hvis klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse i sagen. Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis Miljø- og Fødevareklagenævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

En dispensation må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at dispensationen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er meddelt.

Med venlig hilsen

Niels Bjerre

Denne afgørelse sendes til:

1. Tage Leegaard,
2. Torben Sørensen,
3. Miljøstyrelsen,
4. Jammerbugt Kommune, att. Marianne Lindhardt,
5. Danmarks Naturfredningsforening, København,
6. Danmarks Naturfredningsforening, Jammerbugt,
7. Dansk Ornitologisk Forening, København,
8. Dansk Ornitologisk Forening, Jammerbugt,
9. Dansk Botanisk Forening v/ Flemming Thorning-Lund,
10. Friluftsrådet, centralt,
11. Friluftsrådet, kreds Nordvest,
12. Aage V. Jensen Naturfond.

Fredningsnævnet for Nordjylland, nordlig del,
Badehusvej 17, 9000 Aalborg,
telefon 9968 8461
mail:nordjyllandnord@fredningsnaevn.dk

Jammerbugt Kommune

Den 25. marts 2021

FN-NJN-14-2021: Membran i Aaby Mose (Store Vildmose)

Fredningsnævnet har den 15.februar 2021 fra Jammerbugt Kommune modtaget ansøgning om dispensation til etablering af en 2 m bred sti og en plastmembran langs Damvej og ind i Aaby Mose på matr.nr. 1 bl Vildmosen, Åby, der ejes af Aage V. Jensen Naturfond. Stien langs vejen er projekteret til at ligge indenfor vejmatriklen og dermed udenfor fredningen og habitatnaturtyper.

Fredningsnævnet har efter foretagen høring behandlet sagen uden besigtigelse som en formandsafgørelse i medfør af forretningsorden for fredningsnævn § 10, stk.5.

Fredningsnævnet har besluttet at meddele dispensation. Begrundelsen for afgørelsen fremgår nedenfor i afsnittet om fredningsnævnets afgørelse.

Sagens baggrund

Arealet er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 17. maj 1973 om fredning af Store Vildmose, der har til formål at bevare mosearealerne i deres daværende tilstand og med bestemmelser om, at terræformerne ikke må ændres ved afgravning eller opfyldning.

Jammerbugt Kommune har om det påtænkte projekt oplyst, at det har til formål at sikre en permanent høj vandstand i mosen. Membranen vil blive beliggende 0-1 m fra matrikelskel på mosesiden for at sikre plads til stien og en uændret vejafvanding. Der vil blive en 0-0,2 m høj opfyldning med højmosetørv omkring membranen på hver side i ca. 1 m i bredde i Aaby Mose. Membranen langs vejen møder membran, som er planlagt i Life-projektet til at holde vand i de første tørvegrave. Her vil det første stykke være en dæmning som går over og møder en eksisterende balk. Membranen fortsætter ind i balken.

Jammerbugt Kommune oplyste i forbindelse med en tidligere sagsbehandling om gennemførelse af et hydrologiprojekt (FN-NJN-70-2020), at den ville meddele dispensation på nedenstående vilkår:

- Etablering af en dæmning med membran og overløb i "lommen" ved Johannesbjerg,
- Etablering af en mindre dæmning med membran i det sydlige område,
- Lukning af interne grøfter,
- Lukning af røroverføringer under jordvejen langs vestkanten.

Endelig har Jammerbugt Kommune sendt følgende konsekvensvurdering:

" ...

Projektet vil mindske afvanding af højmosen mod syd og vest og derved forbedre de hydrologiske forhold. således at tørveopbygning fremmes, tilstanden af højmosen forbedres og højmosearealet udvides. Samtidigt vil stien bidrage til at folk i sikkerhed for trafikken kan opleve højmosen. Det vurderes ikke, at øget færdsel vil skade arter eller levesteder/naturtyper på udpegningsgrundlaget. Udvidelse af højmosearealet vil ske på bekostning af habitatnaturtypen skovbevokset tørvemose (91D0) og nedbrudt højmose (7120). Dette er i overensstemmelse med prioriteringerne nationalt og i Natura 2000-planen for område N12 Store Vildmose. Der findes ingen observationer eller velegnede levesteder for arterne på udpegningsgrundlaget (hedepletvinge, havlampret og odder). Projektet vurderes dermed at være uden betydning for disse arter. Projektet vil være uden væsentlig betydning for bilag IV-arter (padder, flagermus og odder) i området, da yngle- og rasteområder for disse arter ikke ændres væsentligt.

Selve anlægsarbejdet og især bygningen af dæmninger vil midlertidigt påvirke og inddrage arealer med habitatnatur. Dæmningen langs Damvej, samt cykelstien, vil reelt skulle placeres i den yderste kant af højmosen, 7110 (aktiv højmose). Ifølge kortlægningen af habitatnaturtyper, så er der et bælte på ca. 12 meter fra asfalkanten af Damvej, hvor der ikke er kortlagt habitatnaturtype 7110. Der vil således blive inddraget 0 ha af højmosen 7110 til dæmningsbyggeri langs Damvej.

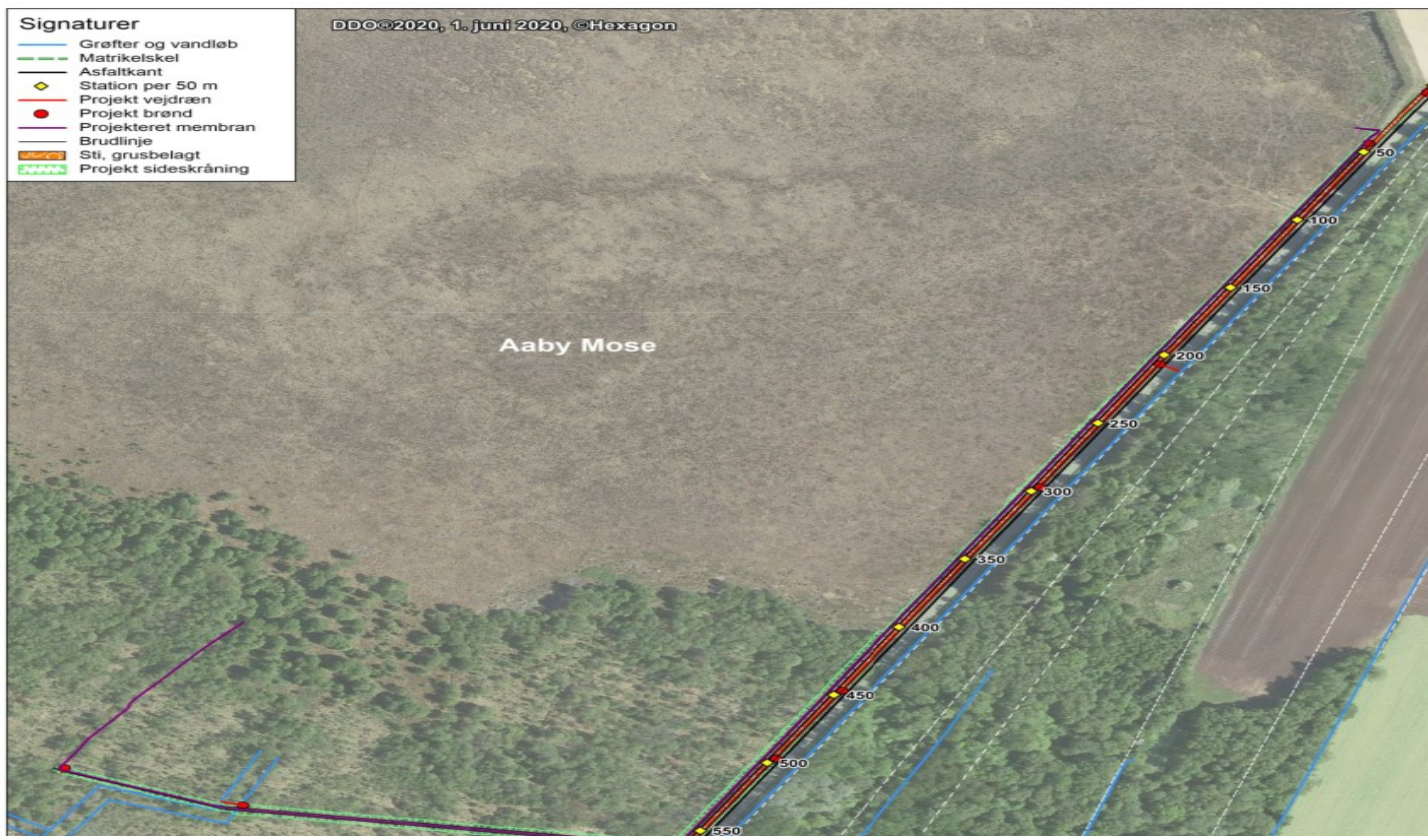
Længere syd på er der 0,14 ha skovbevokset tørvemose, som bliver påvirket af cykelstien og tværdæmningen. Og der er tilsvarende 0,06 ha af 7120 nedbrudt højmose, som bliver påvirket af cykelstien videre ned langs Damvej. Endelig er der 0,09 ha nedbrudt Højmose, som bliver påvirket af tværdæmningen.

Hertil kommer, de to områder nord for tværdæmningen, hvor vandspejlet bliver hævet med 0-50 cm. Her er der 2,57 ha kortlagt som skovbevokset højmose, 0.16 ha kortlagt som nedbrudt højmose og endelig 0,025 ha aktiv højmose 7110. Vandstanden i disse Sphagnum-bede vil kunne hæves i 1-2 trin, således at *Sphagnum* får de bedste vækstvilkår og kan skabe habitatnaturtypen hængesæk som et skridt på vejen mod genskabt aktiv højmose.

Projektet vil således i anlægsfasen have en lille, men væsentlig påvirkning af de nævnte habitatnaturtyper, mens der på længere sigt vil der være en stor, positiv påvirkning af habitatnaturtypernes bevaringsstatus. Dette lille tab af naturtyperne modsvares imidlertid til fulde af den positive effekt, som dæmningsbyggeriet vil have på naturtilstanden i hele den sydlige del af højmosen samt mulighederne for udvikling af 'ny' højmose.

...”.

Nedenfor ses samlet oversigt over projektet:

Danmarks Naturfredningsforening har i mail af 2. februar 2021 anbefalet det tidligere ansøgte hydrologiske projekt i mosen.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredning af Store Vildmose betyder, at det ansøgte projekt kræver fredningsnævnets dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, hvorefter fredningsnævnet kan meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke strider mod fredningens formål.

Det fremgår endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2, at fredningsnævnet kun kan meddele dispensation fra en fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer en forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelig forstyrrelse af arter, som området er udpeget for. Fredningsnævnet kan endvidere i medfør af § 50, stk. 3 kun meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke kan ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er nævnt i bilag 3 til loven, eller ødelægge de plantearter, der er nævnt i bilag 5 til loven, i alle livsstadier.

Fredningsnævnet lægger efter sagens oplysninger til grund, at en dispensation ikke er i strid med naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 eller 3.

Fredningsnævnet kan på baggrund af de foreliggende oplysninger, herunder navnlig oplysningerne om projektets gavnlige effekt i form af en gunstig bevaringsstatus for arealerne, meddele dispensation til det ansøgte på samme vilkår som indeholdt i Jammerbugt Kommunes dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 3.

Med venlig hilsen

Niels Bjerre

Denne afgørelse sendes til:

1. Tage Leegaard,
2. Torben Sørensen,
3. Miljøstyrelsen,
4. Jammerbugt Kommune, att. Marianne Lindhardt,
5. Danmarks Naturfredningsforening, København,
6. Danmarks Naturfredningsforening, Jammerbugt,
7. Dansk Ornitologisk Forening, København,
8. Dansk Ornitologisk Forening, Jammerbugt,
9. Dansk Botanisk Forening v/ Flemming Thorning-Lund,
10. Friluftsrådet, centralt,
11. Friluftsrådet, kreds Nordvest,
12. Aage V. Jensen Naturfond.

Fredningsnævnet for Nordjylland, nordlig del,
Badehusvej 17, 9000 Aalborg,
telefon 3025 5459
mail:nordjyllandnord@fredningsnaevn.dk

Den 14. februar 2024

FN-NJN-51-2023: Offentligt toilet ved Trædestenene v/ St. Vildmose.

Fredningsnævnet har den 11. december 2023 fra Jammerbugt Kommune modtaget ansøgning om tilladelse til at etablere et offentligt toilet på matr.nr. 1bl Vildmosen, Aaby, P-pladsen ved Trædestenene, beliggende Centralgårdsvej 130, 9440 Aabybro, og som ejes af Aage V. Jensen Naturfond.

Fredningsnævnet har efter besigtigelse af arealerne besluttet at meddele dispensation. Begrundelsen for afgørelsen fremgår neden for i afsnittet om fredningsnævnets afgørelse.

Sagens baggrund

Arealet er omfattet af Naturklagenævnets afgørelse af 21. december 2000 om fredning af arealer i Store Vildmose, der er en tilstandsfredning, som har til formål:

at bevare, opretholde og forbedre de landskabelige og naturvidenskabelige værdier, herunder navnlig områdets enge samt områdets øvrige eksisterende naturtyper, højmose, kærmose, overgangskær, afgravet højmose og overgangstyper mellem disse samt i Ørnefemnerne opretholde områdets åbne, fenneopdelte landskabskarakter og minimere omsætningen i tørvelagene,

at sikre de kulturhistoriske/kulturgeografiske interesser, herunder forhistoriske dyrkningsspor, vold- og vej forløb, grøfter, bopladser m.v.

at skabe mulighed for naturvidenskabelige og arkæologiske undersøgelser og at skabe mulighed for rekreativ anvendelse.

Fredningen har bestemmelse om, at der ikke må foretages terrænændringer eller opføre bygninger, herunder opstilling af skure, boder, jagthytter og lignende.

Jammerbugt Kommune har bl.a. oplyst, at der ved opstilling af toiletbygningen skal etableres en 5000 L samletank, som graves ned indenfor det markerede område på Figur 1. Området til nedgravning bliver præciseret efter udformningen på samletanken. Samletanken måler ca. 3x3 meter med en ca. dybde på 2m. Den egentlige dybde kan først bestemmes nærmere ved nedgravningen.

Jammerbugt Kommune har oplyst, at der er et væsentligt behov for at få opsat toiletfaciliteter på p-pladsen. Efterladenskaber er af et vist omfang på stedet, også for så vidt angår materialer, som ikke er nedbrydelige i naturen.

Figur 1: Ortofoto forår 2023 med indtegnede områder for placering af toilet. Den sorte markering viser det område hvori toilet ønskes opført. Den røde markering viser tilnærmelsesvis størrelse af endelig opførelse. Den lyse blå skravering viser fredningen samt matrikelskel som ligger på den blå linje.

Ovenstående foto viser parkeringsarealet med etableret boardwalk.

Neden for ses eksempel på ansøgt toiletbygning

Jammerbugt Kommune har vedrørende Natura 2000 oplyst følgende:

”...

Den planlagte aktivitet er placeret lige ved siden af og muligvis lidt indenfor de online tilgængelige GIS optegnelser. Natura 2000 området som aktivitet er nært beliggende til, er Natura 2000 område3 Store Vildmose, N12, herunder habitatområde H12 – Store Vildmose. Den nærmeste kortlagte habitatnatur er beliggende mod hele den sydøstlige side af den planlagte aktivitet som i afstand af 0 m, fra ønskede aktivitet. Habitatnaturen er kortlagt som skovbevokset tørvemose (91D0*) - denne er prioriteret naturtyper på udpegningsgrundlaget:

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 12		
Naturtyper:	Indlandssalteng* (1340)	Søbred med småurter (3130)
	Næringsrig sø (3150)	Brunvandet sø (3160)
	Vandløb (3260)	Tør hede (4030)
	Surt overdrev* (6230)	Tidvis våd eng (6410)
	Urtebræmme (6430)	Højmose* (7110)
	Nedbrudt højmose (7120)	Hængesæk (7140)
	Stilkeke-krat (9190)	Skovbevokset tørvemose* (91D0)
Arter:	Hedepletvinge (1065)	Havlampret (1095)
	Odder (1355)	

...”

Det er kommunens vurdering, at det ansøgte projekt ikke vil påvirke det nærliggende Natura 2000-område.

Jammerbugt Kommune har vedrørende bilag IV-arter oplyst følgende:

”...

Kommunen er forpligtet til at tage hensyn til levesteder for arter optaget på Habitatdirektivets bilag IV. De berørte arealer er beliggende i et område, hvor der kan være forekomst af Spidssnudet frø, Markfirben, Odder og vandflagermus.

Jammerbugt Kommune har kendskab til registreret forekomst af Spidssnudet frø mere end 225 m væk fra den ønskede aktivitet.

Det vurderes ikke at aktiviteten vil have en betydning for Spidssnudet frø da aktiviteten er en ændret arealanvendelse fra borde- bænkesæt til offentligt WC på asfalteret p-plads.

Jammerbugt Kommune har ikke kendskab til levesteder for de øvrige ovenstående arter på arealet for den ønskede aktivitet. Hedepletvinge, Havlampret og Odder er på udpegningsgrundlaget for H12. Det vurderes dog ikke at den planlagte aktivitet vil have en påvirkning herpå, da der ikke er kendskab til levesteder for arterne i den ønskede aktivitet nærområde.

Det vurderes samlet set ikke at den planlagte aktivitet vil have en effekt på ovenstående benævnte arter.

Kommunen har ikke øvrigt kendskab til forekomst af de før nævnte bilag IV arter, eller øvrige fredede arter (artsfredningsbekendtgørelsen) eller rødlistede arter (Den danske Rødliste) på det berørte areal.

...”

Jammerbugt Kommune har i forhold til fredningen vurderet:

”...

Den ønskede aktivitet sker i umiddelbar relation til fredningen Store Vildmose men kommer ikke til at påvirke andet areal end det areal der i dag har anden aktivitet, bord- og bænkesæt ønsket anvendt til placering for offentligt WC. Jf. fredningsservitut skal bebyggelse ikke være tilladt indenfor fredningsgrænsen, men da der er tale om en placering som ligger i umiddelbar relation til fredningens grænse samt en ændring af arealanvendelse ser Jammerbugt Kommune ingen hindring i den ønskede aktivitet.

...”

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet har behandlet sagen på et møde med besigtigelse den 7. februar 2024. I besigtigelsen deltog fredningsnævnet ved formanden, dommer Niels Bjerre, det statsligt udpegede medlem Ditte Svendsen.

Det kommunalt udpegede medlem Jane Koller, var ikke mødt. Sagen vil blive forelagt hende til stillingtagen.

For Jammerbugt Kommune mødte Majken Imer. For Friluftsrådet mødte Thomas Jensen. For Aage V. Jensen Naturfond mødte Niels Dahlin Lisborg.

Jammerbugt Kommune oplyste, at toiletbygningen vil blive opført i jordfarveskalaen, således at bygningen på alle årstider vil fald bedst ind i omgivelserne. Ifølge aftale med Aage V. Jensen Naturfond er det kommunen som drifter toiletbygningen. Den nedgravede tank sikrer, at der ikke siver næringsstoffer ud i omgivelserne.

Niels Dahlin Lisborg bemærkede, at Aage V. Jensen Naturfond som arealejer har meddelt samtykke til opførelsen af toiletbygningen.

Der var ikke yderligere bemærkninger.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredning af arealerne ved Store Vildmose betyder, at projektet kræver fredningsnævnets dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, hvorefter fredningsnævnet kan meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke strider mod fredningens formål. Det fremgår endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2, at fredningsnævnet kun kan meddele dispensation fra en fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer en forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelig forstyrrelse af arter, som området er udpeget for. Fredningsnævnet kan endvidere i medfør af § 50, stk. 3 kun meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke kan ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er nævnt i bilag 3 til loven, eller ødelægge de plantearter, der er nævnt i bilag 5 til loven, i alle livsstadier.

Fredningsnævnet har efter den indhentede udtalelse fra Jammerbugt Kommune vurderet, at det ansøgte ikke vil medføre negativ påvirkning af Natura 2000-område eller dyre- og plantearter nævnt i habitatdirektivets bilag IV. Fredningsnævnet lægger herefter til grund, at det ansøgte efter en samlet betragtning ikke er i strid med naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 eller 3.

Fredningsnævnet kan på baggrund af de foreliggende oplysninger meddele dispensation til det ansøgte projekt. Fredningsnævnet har lagt vægt på, at toiletbygningen ved sin placering og farvevalget må antages at falde ind i omgivelserne.

Klagevejledning

Der kan klages over denne afgørelse til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagen skal ifølge naturbeskyttelseslovens § 87 indgives via Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening, jf. vejledningen på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder og organisationer (2016-niveau). Klagegebyret reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks som løbende offentliggjort i forslag til finanslov med virkning for klager, der modtages i Miljø- og Fødevareklagenævnet fra og med den 1. februar 2017. Miljø- og Fødevareklagenævnet offentliggør størrelsen af klagegebyret på sin hjemmeside www.naevneneshus.dk. Gebyret opkræves i forbindelse med klagens oprettelse i Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening. Klagen behandles først, når gebyret er betalt. Vejledning om gebyrbetalingen kan ligeledes findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk. Gebyret tilbagebetales, hvis klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves, hvis klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller hvis klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence. Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af en frist for efterkommelse af en afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Miljø- og Fødevareklagenævnet, så tilbagebetales gebyret dog ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller hvis klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse i sagen. Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis Miljø- og Fødevareklagenævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

En dispensation må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at dispensationen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er meddelt.

Med venlig hilsen

Niels Bjerre

Denne afgørelse sendes til:

1. Ditte Svendsen,
2. Jane Koller,
3. Miljøstyrelsen,
4. Jammerbugt Kommune, att. Majken Imer,
5. Danmarks Naturfredningsforening, København,
6. Danmarks Naturfredningsforening, Jammerbugt,
7. Dansk Ornitologisk Forening, København,
8. Dansk Ornitologisk Forening, Jammerbugt,
9. Dansk Botanisk Forening v/ Flemming Thorning-Lund,
10. Friluftsrådet, centralt,
1. Friluftsrådet, kreds Nordvest,
11. Aage V. Jensen Naturfond.